

CENY DOLŮ!

Vzhledem k rostoucí konkurenci v textilním zboží na Žižkově rozhodl jsem se snížit opět svoje nízké ceny látek, řídě se zásadou velkého obrátu a malého zisku, abych umožnil nejširším vrstvám nákup i v této kritické době.

Na ukázkou uvádím tyto ceny:

Režné molino 78 cm šíře	Kč 4.-	Zelk. košilový 90 cm šíře	Kč 5.-
Režné molino 120 cm šíře	7.-	Plátn. košilový 70 cm šíře	4.00
Režné molino 140 cm šíře	9.-	Barčnatý 70 cm šíře	od 5.-
Šifon 94 cm šíře	1.90	Modr. z. žlutinský 70 cm šíře	5.60
Šifon nekrab. 80 cm šíře	od 4.80	Kapronky 1 pr. od Kč 12.-, vyřív.	24.-
Batist. panna 90 cm šíře	6.-	Dámské košile	od 9.-
Atlasgrád. pruh. 90 cm šíře	9.-	Dámské šaty	od 9.-
Atlasgrád. pruh. 140 cm šíře	14.-	Dámské přehozy, plědy	od 10.-
Látkový věš. 90 cm šíře	8.-	Dámské ponožky ženské (barv.)	3.00
Látkový věš. 140 cm šíře	12.-	Pánské ponožky trvanlivé	2.50
Dámské květ. 90 cm šíře	10.-	Pánské kal. spodky	10.-
Dámské květ. 140 cm šíře	15.-	Pánské polk. košile	15.-
Sypkoviina 140 cm šíře	8.-	Pánské flanz. košile	20.-
Sypkoviina 160 cm šíře	10.-	Pánské dišské spodky s pasem	10.-
Sypkoviina 180 cm šíře	11.00	Košile sátc. s 2 dílci s manž.	20.-
Kanáta stálobarev. 120 cm šíře	8.20	Pánské žl. gumové s kniž. pentky	9.-
Záclon. stamin 10 cm šíře	5.00	Dámské trikotové oblečky	od 8.-
Záclon. stamin 120 cm šíře	11.-	Široké flanzové přehrávky	14.-
Matraz. a slenní. látky	od 10.-	Pokrýtky a přání na postel	27.-

Každý uzná, že tyto ceny jsou zcela bezkonkurenční. Lide mne proto těší, rovněž-li zákazník ve vlastním zájmu ceny a kvalitu mého zboží (plátenického, pánských i dámských látek, prádla, záclon, pokrývek atd.) se zbožím jiných závodů. Podotýkám dále, že každý zákazník, který se odvolá na tento insert, obdrží u mne dámský povlak jedné postele za poněkud 86.- Kč (ovšem pokud zásoba stačí).

BOHUSLAV NOVÁK,
PRAHA-ŽIŽKOV.

Musova tř. 24 (proti Bilo Ponoc) Tel. čís. 9414

JAROSLAVA HAŠKA

IN MEMORIAM

Expeduje Družstevní nakladatelství Kniha v Praze II.,
Podskalská třída 336.

Cena Kč 9.-

Život je jený vsívat.
a Glasnost jež také

IN MEMORIAM JAROSLAVA HAŠKA

Milému příteli
Hlastovi a nepříteli
Prodevní
Franta Janek
ze Zvízkova
10. 4. 1931
3/4 11 2001

IN MEMORIAM

JAROSLAVA HAŠKA

Tiskli Neuber, Pour a spol., Praha I., Bílkova ul. 17.

Carmitas

ÚVODEM.

Bylo napsáno již mnoho o Jaroslavu Haškovi. Mnoho, ale přece jen málo. Jediný důsledek mělo to všechno: že bylo zkonsumováno hodně papíru. Než ani Matějové Kudějové, Morávkové a Kyselové nepřinesli to, po čem se budou sháněti příští generace a ti, kdo nesmrtelného Haška neznají. Nikdo nedovedl proniknouti za masku jeho vtipu a smíchu. Myslí-li, že humor byl Hašek sám. Nikdo se nezamyslel nad jeho smíchem či zlomyslností, aby je osvětlil. A učinil-li tak, hleděl tím vytěžit co nejvíce pro stodolu své ješitnosti a jalové slávy.

Multa, sed non multum. Mnohé, nikoli však mnoho. Haldy papíru, jimiž kde který známý chtěl těžit pro svoji kapsu a slávu, nepřinesly nic pozitivního. Jaroslav Hašek zůstal všem tajemnou sfigou, sedící za hospodským stolem.

Proto jsme se odhodlali napsati tuto knížku; chce přispěti tím, co zná málokdo. Budeme se vyhýbati důsledně nepodloženým závěrům a pokusíme se osvětliti jeho záhadnou povahu jeho činů a nikoli legendami, kterými byl až doposud líčen, nebželo-li o úmyslné falšování historie, kterého se dopouštěly i některé pražské deníky, honící se za lacinou sensací.

Své informace o Haškovi — pokud nejsou vlastní naší zkušenosti — čerpali jsme z míst nejserióznějších. Zejména sluší zde jmenovati jeho bratra, pana

Bohumila Haška, odborového přednostu v bance »Slavia«, který nám vyšel laskavě vstříc a sdělil nám všechna data Haškova životopisu a charakteristické příhody z mládí.

Nechceme se hrabati v jeho minulosti jako literární nekrotilové. Než, při všem sensacechtivém shonu, chceme rozptýliti laciné báchorky skutečnosti. Nepíšeme také pro literární historiky. Píšeme pro ty, kteří měli Haška tak rádi, jako my, a kteří na něho stejně často vzpomínají a želi jeho předčasnou smrti.

Naše knížka nechce také býti biografií spisovatele. Jest na to příliš kusá a psána neodborníky. Nepodařilo-li se nám získati za spolupracovníka někoho z vážných kritiků, není to naší vinou. Jen pro úplnost napsali jsme do této značně fejtonové, vzpomínkové biografie člověka Jaroslava Haška poslední kapitulu o spisovateli, jsouce si vědomi svých prašpatných kritických vloh. To budiž nám prominuto.

Bylo velmi obtížno z ohromného komplexu Haškových příhod (jejichž špatné popsání slouží nyní toliku lidem za laciné živobyti), vybrati ty, které nejvíce uvedení zasluhují. Proto jsme se řídili pravidlem, vzpomenouti těch, které nejjasněji charakterisují jeho záhadnou povahu, tolika lidem, s nimiž se stýkal, nejasnou. Že tím bude knížka pestřejší a vtipná, nebude zásluhou naší, ale zásluhou mrtvého.

A u t o ř i.

ŽIVOT JAROSLAVA HAŠKA.

Nemohl jsem tomu uvěřiti, že jest mrtev. On, který s humorem psal z Ruska do Čech, že padl, že byl popraven rozezlenými legionáři a po třetí zabit opilými námořníky, aby se jednoho dne objevil v nakladatelství u Ottů, nastavuje svoji baculatou dlaň pro honorář za posmrtné vydání »Dvou tučtů povídek«.

Než — je to pravda. Malý, lipnický hřbitůvek nemíní ho vydati po čtvrté. Je těžko uvědomiti si, že on, věčně usměvavý, věčně vtipný, vůbec dovedl umřít.

A tak se zdá, že i jeho smrt, neočekávaná a náhlá jako všechno Haškovo počínání, byla vlastně vtipem. Krvavým vtipem v jeho největším románu — Švejkovi, kterého nechal před lačným očima desetitisíců čtenářů nedokončeného na stole.

Není již Jaroslava Haška. Není již bezstarostného, bezmezného smíchu nad bílými stránkami časopisů, kde tiskl své nesmrtelné humoresky.

A není již nejveselejšího hospodského kumpána, životnějšiho a veselejšího Rabelaisova hrdiny.

Smích zemřel mu na rtech. A on zemřel pod smíchem. Stejně náhodně, lehce a vesele, jako žil.

Zemřel veselý bohém a genius smíchu.

Ačkoli měl Hašek tolik přátel, nikdo z nich neví, kde se narodil. Hašek nerad o tom hovořil, a činil-li tak, působilo mu radost lháti. Sám jsem od něho slyšel jmenovati alespoň půl tuctu z brusu nových rodišť: Vodňany (v rozhovoru s jakýmsi agrárníkem), Třeboň (při pívě s rybářem o vánocích), Turnov, atd. Nejčastěji — při nejseriosnějších rozhovorech — jmenoval Mydlovary.

Než, ani to nebylo pravda.

Narodil se v Praze dne 24. dubna roku 1883. Jeho otec byl profesorem na reálce v Mikulandské ulici, a byl synem poslance Haška, který se zúčastnil bouřlivého zasedání parlamentu v Kroměříži roku 1848.

Netrvalo dlouho, a Haškova povaha způsobila jeho rodičům první nepříjemnost: Jednoho dne vzal ho dědeček, který ho měl velice rád, na procházku po Praze. Jdou po Karlově náměstí, dědeček se zastaví u výkladu, prohlíží si cosi, a když se ohlédně, není po tříletém Jardovi ani vidu ani slechu. Chudák dědeček! Běhal, křičel, ale marně. Jaroušek jakoby se propadl do země.

Běhali po celé Praze, oznamovali jeho ztrátu po policejních komisařstích (kde nebyl ještě tak dobře znám svými vtipy), ale marně. Jakoby se do země propadl. Rodiče si již počali zoufat, ale hledali dále. Až k večeru napadlo jeho dědečka, aby se podíval do kasáren. A hle: tříletý Hašek, ve vědomí světoborné důležitosti si vojensky vykračuje v bráně a se smrtelnou vážností kouří z — dlouhé dýmky.

Nebyl nikdy vzorným chlapečkem, s jakým se chlubívají maminky v parcích.

Nechme však vyprávěti jeho bratra o jeho mládí:

»Takový, jak jste ho poznali, byl Jarda vlastně již od útlého dětství. Neposed, zbojník a při tom veselý k popukání. Sotva přišel do první třídy — chodil do obecné školy ke sv. Štěpánu — způsobil tam rebelii již v první hodině. Učitel hochy totiž rozsazoval a ptá se: „Kdo dobře vidí?“ To značilo: kdo chce sedět v zadní lavici, určené pro lotry? Jarda se ovšem přihlásil. „Tak dobře, Hašku, sedni si vedle Kruliše!“ Jarda se poškrábe v hlavě: „Prosím, pane učiteli, tam sedět nebudu.“ „A proč ne?“ „Protože von smrdí!“ „Mlč, a sedni si tam!“ „Nesednu!“ „Tak marš, na hanbu, ty kluku drzý!“ To bylo na Jardu mnoho. Chytil slabikář a hodil jej učiteli do tváře.

Byla z toho notná mrzutost. Ale Jarda byl nadaný. Prospíval výborně, aniž by se učil. Vychodil obecnou školu s nejlepším prospěchem. Rodinná rada se proto usnesla, že půjde na studie. Byl dán do gymnasia v Žitné ulici, kde studoval s dnešním policejním ředitelem Bienertem. Prospíval tam dobře. Ale bujná krev nedala mu pokoje. Roku 1896 zemřel nám otec. A následujícího roku byl Jarda z gymnasia vyloučen. Zúčastnil se totiž činně protiburšáckých bouří, jednoho dne se chlubil, kolik buršáků zřackoval na cestě do školy, kdosi to prozradil, a systém Badeniho nebyl z těch, které by tak snadno odpouštěly.

Lze si představit pohoršení rodiny. Byl svolán soud, sestávající z celé rodiny a našeho poručníka, JUDra Škardy; protože se Jarda v té době velmi rád zabýval chemií, takže bylo vše plno lahviček, zkoumavek, křivulí, chemikálií a zápachu, usnesl

se, že ho dají učití materialistou. Za mistra byl mu vyhlédnut drogist Kokoška na Perštýně, starý pán, z šedesátých let, který se zabýval sušením lipového listí, heřmánku a podobných medikamentů.

Jardu však takovéto zaměstnání příliš nebavilo. Odstrašilo ho zejména to, že si kdysi při řezání jakéhosi kořenu uřízl kus prstu. Proto se zdržoval nejvíce na půdě. V krátké době našel si pro tento koutek i společníka, starého sluhu, s nímž pokaždé vyčenichali někde v koutku zastrčenou, zaprášenou lahev koňaku nebo medicínálního vína, kterým se léčili z nudy.

Autorita naší rodiny však dokázala, že pan Kokoška snášel bez odmluvy i tuto pasivní resistenci, a byl ochoten snášeti ji i déle. Než osud tomu nechtěl, aby Jarouš léčil lidi kořením.

Jednoho dne seděl opět na půdě, když se ozval zpěv a dunění zástupu. Vystrčil hlavu z vikýře a spatřil průvod stávkujících pekařů, kteří táhli právě k policejnímu ředitelství. To ho vzpružilo z jeho nečinnosti. Vyskočil a hledal, čím by dokázal svoje sympatie k stávkujícím. V několika okamžicích visel s půdy páně Kokoškova domu rudý prapor. Nebyl to sice reprezentační prapor, byla to pouze spodnička Kokoškovy služby, která se sušila na půdě, ale vykonala svůj úkol. Pekaři pozdravili ji hřímavým, demonstrativním »Nazdar!« a zapěli »Rudý prapor«.

Dohra měla osudné následky: prvním z nich bylo policejní zakročení. Neomezilo se však pouze na úřední odstranění provokativní spodničky. Ko-

koška dostal jemnou výstrahu a v důsledku toho si zavolal poručníka, jenž oznámil, že Jardu propouští.

Rodině nastaly nové starosti: kam s ním? Matka byla rozezlena, než Jaroslav byl její miláček. Konečně našel dr. Škarda MPh. Průšu na Tylově náměstí na Vinohradech, který se uvolil, že Jardu přijme. Byl to nadšený pokrokař, který se nedal několika ztřeštěnostmi zmýlit a poznal v Jardovi talent.

Bratr tam pobyl asi rok, a na naléhání p. Průši, který matku ujášťoval, že Jardy je škoda, aby zemřel za pultem, byl dán na obchodní akademii. Měl vskutku talent. Neučil se téměř, a přece velmi dobře prospíval.

V roce 1900 jsme se spolu vypravili na Slovensko; potloukali jsme se po všech župách, navštívujeme všechny významné osobnosti (Jurajdu, Labockého v Krupině, dra Dušana Makovičského, osobního lékaře Lva Tolstého, Andreje Kmeťu v Prečově atd.). Zalíbilo se nám tam tolik, že příštího léta jsme tam byli opět.

Tam počal Jarda psáti. Psal zprvu fejtóny a kratičké povídky do »Národních listů«, které vycházely redakcí Serváce Hellera. Teprve mnohem později si našel svůj genre humoresek.

Roku 1903 složil maturitu na Obchodní akademii, a když se vrátil z prázdnin (byl opět na Slovensku), stal se úředníkem v bance Slavii. Ani tam však dlouho nepobyl. Vyprávěl, že se nemůže snést s přednostou svého oddělení. »On je takový osel,« říkával, »neustále se mne vyptává na okresy, jako by neznal českou zemi. Pluhařovice --

Pluhařovice — který je to okres, pane Hašku? Zitnoves — co je to za okres? Nevíte, v kterém okrese jsou Dešenice? A já to nesnesu, dýchat tentýž vzduch s takovým volem. Já se z toho zblázním!»

Jednoho dne měl jakousi mimořádnou práci na Vyšehradě. Cestou se zastavil v hostinci »Na Výšince«, a tam se rozhodl. Shalil úřední lejstra, přiložil k nim visitku a poslal to po posluhovi do banky. Na visitce bylo lakonické:

Nepeču!
Jaroslav Hašek.

Doma neřekl o ničem ani slova. Druhého dne ráno vstal a šel »do úřadu« jakoby se nechumelilo. »Přiď ale k obědu, Jardo,« kladla mu matka na srdce, »máme dnes husí játra!« »Přiřdu,« prohlásil, olizuje se, protože to bylo jeho zamilované jídlo. Leč nepřišel do dvou, ani do večera, ani nazítří. Za několik týdnů jsme od něho dostali lístek ze Slovenska. Potuloval se po Slovensku už bez haléře v kapse. Jak? Jednoduše: věděl si po každé rady. Ve většině případů obrátil se na katolickou faru, prose o pohostění s poznámkou, že byl na evangelické faře a tam že ho vyhodili. Farář ho z konkurenčních důvodů pohostil, leckdy i vybavil nějakým příspěvkem na další cestu. Leč Jarda se druhého dne obrátil na evangelickou faru tvrdě,

že ho na katolické vyhodili. Evangelický farář odsoudil ovšem jednání svého katolického kolegy a aby ukázal, že je lepší, pohostil Jardu zase on.

Tak se dostal přes Slovensko, Uhry až do Srbska, sbíraje tu motivy pro své »Povídky z Mezimurí«. Pak se vracel přes Chorvatsko, Štýrsko, Vídeň do Čech. Doma se na něho pomalu přestávalo tak intenzivně mysliti. Maminka se však stále připravovala: »Až ten kluk přijde, já mu ale dám, že tolik ještě v životě nedostal!«

Jednoho dne, po desíti měsících se otevřely dveře a Jarda se zjevil se svým věčným úsměvem.

»Tak co, maminko,« vypadl rychle, aby ho někdo nepředěšel, »kde máš ta játra? Já už mám hlad!«

Maminka byla se svým rozhorlením v koncích. Musila se dát do smíchu, a bylo po výčitkách.

V té době (1905—1906) navázal styky s tehdejšími anarchistickými kruhy, zejména s drem Vrbenským, Michalem Káchou, Borkem, Karlem Tomanem, Mahenem, neslavně skončivším Vohryzkem atd. Tím lze vysvětliti, že se roku 1906 ocitl v Prameni u Lomu, kdo vycházel časopis »Omladina«. Hašek byl zaměstnán jak redakcí, tak administrací. Denně večer se scházel s kamarády, a dělali se o peníze, vydělané kolportáží.

Ne však dlouho. Jardovi se zdálo, že ho šidí, a že si sami nechávají větší díl. Proto napsal účet, oň ho ošidili a redakci — vyvlastnil. Sebral tam totiž kolo, místo něho nechal nezaplacený účet, a pustil se na kole do světa. Kolo ho dovezlo až do Norimberka. Dále ho nebylo možno upotřebiti, protože se mu přihodilo neštěstí. Padlo — do rukou vetešníka.

V Norimberce se vedlo Jardovi špatně. Proto se dal do česání chmele. Ale i pak měl vždýcky smůlu. Co vydělal, probendil, a tak ho neminul osud zneuznaných: byl nakonec poslán šupem domů do Prahy.«

*

Zajímavou historku z této doby vyprávěl nám Michal Kácha:

V bytě jednoho kamaráda konávaly se anarchistické schůze. Leč policie, která to tušila, nemohla si nijak o nich opatřití informací.

A tak se tam jednoho dne objevil neznámý muž, který tvrdil, že je říšský Němec, že musil před policií prehnouti do Itálie. Nyní ho však i tam vy-pátrali, a tak že se uchýlil do Prahy.

Nevyhlížel nijak podezřele. Česky neuměl ani slovíčka. Mluvil italsky a německy. Leč kdosi zji-stil, že jeho italština je prahídná. Proto vzniklo podezření. Leč Němec nereagoval na jediné české slovo. Až přišel Hašek. Prohlédl si podezřelého hosta, a nakloniv se ke Káchovi, zahrčel česky: »Víš, Míšo, zavedeme ho do koupelny, řekneme třeba, že tam bude spát, aby ho nevyčuchala poli-cie, a tam ho zardousíme. Je to fízl.«

V pěti minutách se podezřelý, který neznal čes-kého slova, vytratil.

*

Od té doby protloukal se Hašek jak se dalo. Než nikdy jinak, než bohémsky v pravém slova smyslu; neboť on byl vedle G. Opočenského jedním z opravdových bohémů posledních generací.

Krátce poté seznámil se s Ferdou Mestkem. Byla to typická figura: k smrti vážný, vážnější než mi-nisterský rada. Kdo ho viděl v jeho majestátním žaketu či »kaiseroku«, považoval ho za úctyhod-ného byrokrata. I tehdy, vyprávěl-li, tvářil se smrtelně vážně. Jediný sval v jeho tváři neprozra-dil svrchovanou komiku jeho životních zkušeností.

Haškovi byl v tehdejších dobách nejlepším pří-telem. Bylo je možno viděti neustále spolu. Byli na »Invalidovně«, kde Hašek vyvolával »největší šlágr XX. století, epochální bleší divadlo«, které dirigoval Mestek. Když blechy pochečpaly, přišli na obchod se žralokem a na »reelní podnik« (viz »Tři muži se žralokem«).

Intelligence Haškova a Mestekovo jarmarečnictví stvořily všechny nejkomičtější historie tehdejších let. Proto jsou Haškovy humoresky, jednající o Mestkovi tak působivé, protože zachycují reelně pravdivé příběhy tohoto inteligentního dobro-druha.

Po období této své činnosti věnoval se Hašek zcela psaní a — pití. Divným řízením osudu na-cházíme ho ve vážném odborném listu »Svět zví-řat«, kde byl redaktorem, píše do něho články, které vzbuzovaly překvapení v celé Evropě svou novostí a zpravodajskou pohotovostí (na příklad o reelním chovu pohádkových vlkodlaků).

Protože i tato činnost byla Haškovi dosti nud-ná, zařídil si »obchod se psy«. (Viz knihu »Můj obchod se psy«. Narážky najdeme i ve Švejkovi.) Obchod se psy vypadal tak, že na objednávku, poslanou zákazníkem, byl chycen na ulici potulný pes, ať už »voříšek« či foxteriér, pěkně vykrmen,

In memoriam Jaroslava Haška. 2.

a pak prodán za nejnovější nejčistokrevnější rasu.

Zákazníci byli však často nespokojeni a tak se stížnosti na časopis a žaloby na Haška stále množily. Proto ze »Světa zvířat« vystoupil a šel do redakce »Českého slova«, kde dělal lokální rubriku »zlámaných noh« tak vtipně, že čtenáři čtli »různé zprávy« místo Humorů.

Hašek udělal o této »změně svého politického přesvědčení« ohromný vtip: »Není pravdou, že jsem se vstupem do »Českého slova« musil změnit své politické přesvědčení, protože jen ignoranti nevědí, že politická linie »Světa zvířat« a »Českého slova« je tatáž.«

*

Na nikoho se nehodil Šmídův »Batalion« lépe, než na denního hosta »Montmantru«, kořalen a předměstských krčem — Haška. Jeho popularita a literární jméno nabývalo den ode dne větší vážnosti. Nikoli mezi oficiální kritikou, ale mezi lidem.

Arnošti Procházkové a Krecarové nešířili jeho slávy, kuckající se třeba smíchem nad jeho humoreskami. Nikoli. Byli to lepší heroldové: lid.

Kde který časopis sháněl se po Haškově fejtonu, platě mu — na tehdejší dobu — královské hono-
ráře. Nebylo proto pro Haška neštěstím, když odešel z redakce »Českého slova«, pohádav se s vedením strany národně sociální. Psal kde do kterého časopisu, děle se o výtěžek své práce s kama-
rády v hospodách.

Pak přišla válka. Hašek, u něhož nebylo nouze o bystrý postřeh, se jí nedal překvapiti. Čekal ji.

Přišla. A on ji kvitoval: svým humorem, lehkým, usměvavým, který říkal více, než resoluce. Byl zatčen, kolikrát zatčen. Když ho předvedli, ozvalo se: Ach, to je pan Hašek!

Slovo Hašek, známé po celé Praze, bylo mu téměř zárukou imunity.

Pak narukoval do Budějovic, odkud se dostal do Brucku. O jeho vojančení bylo dosti — a dosti špatně — psáno. Kdo Haška znal, nemůže pochybovat o tom, že dělal pasivní resistenci. Proto působí směšně, líčiti ho co pořádného rakouského vojáka.

Použil nejbližší příležitosti, aby se dal na ruské frontě zajmouti. U něho to nebylo hrdinství. Rozumělo se to samo sebou, jako to, že vstoupil ihned beznáročně do legií.

Neboť Hašek — a v tom je omyl všech jeho vykladačů — byl tulák. S instinktivním pudem spravedlnosti konal vše, protože musil. Neuvažoval. Cítil. Kde byla beznáročnost, nadšení, tam šel. Kde byla povinnost, štrébrotství, odtamtud utíkal.

Zatím co jiní seděli v bezpečí, byl Hašek na frontě. Neuměl dělati legionáře ústy. Viděl v legiích budoucnost věci, nikoli kariéry. Proto se bil na nůž, s nadšením, kterého by nikdo neočekával u »notorického alkoholika«. Nedovedl uhnouti.

A proto ho konečně — po dlouhé době činnosti v legiích, s nimiž prodělával všechny boje v okolí Poloneje — nacházíme (tehdy byl už v redakci »Čechoslovana«) v konfliktu s vedením. Již v úplné nespokojenosti s vedením, které místo demokratických sjezdů zavádělo schůzky s bílými generály, píše:

»Náš tatík Žižka malý nebyl vůdce,
byl komunista, všechny pány bil,
a kdyby dnes byl vůdcem revoluce,
tu »Odbočku« by celou upálil.«

Z nadšeného revolucionáře Haška stával se pozvolna zcela apatický voják, číslice, kolečko stroje. Bez zájmu, bez vznětu. Čím dále, tím více se legiím odcizoval; a tak, jednoho dne, když legie ustupovaly před bolševiky, Hašek našel již s nimi. Zůstal.

*

HAŠEK V KIJEVĚ.

Konflikt s carským generálem.

Hašek byl tvor velmi společenský, jak se charakterisoval v jedné ze svých humoresek (»Tři muži se žralokem«.) Mohlo to býti jakkoli daleko, o přátele, často o dobré, věrné přátele, neměl nouze. Kde kdo pamatoval jeho úplňkovitou tvář a úsměv, kterým tvář věčně zářila.

Sotva se přistěhoval (jako čl. legionář) do Kijeva se svým majetkem, který se skládal z velmi nedostatečných zásob v baťocho a z nadbytku humoru, byl zde jako doma. Instinktivně jaksi našel si hospody, jejichž majitelé byli mu ihned oddáni.

A tak se mu nevedlo špatně. Potuloval se z hospůdky do hospůdky, popíjeje vodku, za kterou platil svými vtipy. Nádavkem získával zde známosti, které mu v našem případě pomohly od smrtelně vážných následků.

Jednoho dne vyšel z hospody a rozjařen si hvízdal. Byl důvěřivý jako jarní slunce, ruce v kapsách — kdo by si vzpomněl, jaká je carská vláda? Vykračoval si z vesela po chodníku, neuvědomuje si, že je praseprostým ouškem, které carský režim postavil společensky pod koně, vyhradiv pro ně místo mezi chodníky. Myslil, že je člověkem, a že se tím nijak neproviní, půjde-li po chodníku; jde — a proti němu generál. Pravý, carský generál

s ohromnými epauletami a břichem, oděný v řeznický šarlat.

»Jdeš dolů s chodníku, prase!«

Hašek nevinně vzhledl. Než, byl právě u konce písničky — jak by ji mohl nedohvízdati? Sklopil tedy oči, jde a hvízdá dál.

Generál zrudl více, než podšívka jeho kabátu, a zařval:

»Zpátky, ty hovado!«

Hašek právě dohvízdal a překvapeně vzhledl po druhé. Vzpomněl si na povinnosti vojákovy, obrátil se, sestoupil s chodníku (salutovat nemohl, protože měl ruce v kapse) a šel nazpět.

»Stát!« zařval generál, který si dal ruce v bok, postavil se na kraj chodníku a vyhrůžně se díval za drzým legionářem.

Hašek se zastavil.

»Čelem vzad!«

Jeho podkůvky jen cvakly.

»Pochod!«

Hašek jde jako struna. Několik vojáků se zastavilo na druhé straně a po očku to pozorují. Než, jeho ruce jsou stále v kapsách u kalhot. Teprve tři kroky před generálem se pravá líně vytahuje a tápe po štítku čepice. Hašek je již u generála, který zlostí opět bledne.

A náhle, neočekávaně se Haškova ruka vzchopila a vytála generálovi zvučnou, ohromnou facku. Generál ještě nenabyl rovnováhy, a Haška již svíralo osm silných rukou vojenské hlídky, aby ho odvedly k polnímu soudu.

»Ty vole,« řekl mu velitel hlídky dobromyslně, »cos' to dál? Na to je jenom kulička!«

Hašek se stal sentimentálním. »Bratře, jsem Čech, jsem dobrovolník. Vím, že je se mnou konec. Koukej, mám ještě pár rublů — zajdeme na sklenku vodky! Na jednu, bratře. Tady mají výbornou. Bude to naposled, bratře. Neodepřeš posledního pohostění!« Po tvářích mu kanuly slzy.

Desátník se zamračil. Ale desetirublovka, z níž mu jinak nic nekynulo, ho zlákala. S nasazenými bajonetami dovedli Haška k pultu. »Po první druhá«, říká přísloví. Osvědčilo se i zde. V nestřeženém okamžiku dostal se Hašek do kuchyně, a odtud oknem ven. V pěti minutách našel útočiště v krémě ruského Čecha, kde se skrýval déle než čtrnáct dní v kuchyni, neodvažuje se ani vyhlédnouti. Až nadešla březnová revoluce, car vystřídán Keren-ským a Haškovo vězení novou svobodou.

JAK SE STALA HAŠKOVA MATKA KOMUNISTKOU.

Rudí hnali Kolčaka. Ustupoval kvapně a ve zmatku. Než se kdo nadál, vyklidil Kijev. Černosotněnci s ním. Rudí, kteří před jeho vojáky simulovali sympatie k »bílému psu«, si v koutku mnuli ruce. Žmatek zachvátil Kijev. Bílí prchali, nechávající tu celé své jmění.

A tak nějak se stalo, že Hašek — tehdy redaktor »Čechoslovana«, našel někde ve sklepě baterii — vinných lahví. Dlouho se nerozmýšlel: »Bolševici

zakazují pít.« řekl. »bylo by to barbarské ničení národního jmění. Pojd', Vinco.«

Sedli a pili. Kolčák prehal, rudí se blížili. Co na tom, že Hašek měl bílou legitimaci,^{*)} když měl červené víno? Nestarali se o to, že rudá jízda tloukla již koňskými kopyty do kijejského dláždění. A řada vyprázdněných lahví rostla.

Náhle se rozohněný Hašek zdvihl a šel ke dveřím.

»Jdu se podívat na bolševiky,« prohlásil a vyšel ven.

»Pro boha, Jardo, vždyť víš, že poznají, že jsi pil. Mají na to jen kuličku! Neblblni!«

Leč Hašek mávl jen rukou a zmizel na schodišti. Jeho kamarádu Charvátovi zamžikaly oči. Viděl, že Haškov osud je zpečetěn. S bílou legitimací a namazaný... Sklesl do židle, zamyšleně si nalil sklenku a začal přemýšlet o Haškovu nekrologu pro »Čechoslovana«. Marně vzpomínal na všechny knihy, jichž byl Hašek autorem. Jejich tituly se jaksi rozplývaly a on jich nemohl ve své paměti přečísti.

Najednou zaduněly na schodišti těžké kroky. Ostruhy zachřestily. »Jarda prozradil i mě!« nepadlo Charváta. Vyskočil a jal se schovávat do redakčních regálů lahve. Leč v tom se již rozlétly dveře a v nich se objevila obrovská postava krasnoarmějce s puškou ozdobenou bajonetem v ruce.

^{*)} V Rusku za revoluce vydávala každá vláda jiné legitimace, které se od sebe lišily pouze barvou, protože ve většině případů vojáci byli negramotní a barva byla proto jejich jediným vodítkem.

Charvát zbledl a nohy se mu zachvěly v kolenou. Byl konec. Čekal, jak se puška zdvihne, a jak z ní vyšlehne plamének. Leč — co je to za krasnoarmějcem?

Vtom se zjevila usměvavá tvář Haškova.

»Pohled', tovaryši, tohle je tovaryš Charvát, taky komunista. A tady máme vínko. Červené. Připij, tovaryši, komunistům. Vždyť já jsem už od narození komunista. Já jsem byl komunista ještě dřív, než jsem se narodil, protože moje maminka byla taky komunistka. Připij!«

Tovaryš připil. Pak ještě jednou. A pak mnohokrát.

*

HAŠEK-BOLŠEVÍK.

Když Hašek opustil legie, z nichž stala se regulární armáda, nahrazující nadšení paragrafy, obětavost povinností, pustil se do vnitru Ruska. Je podivno, že ho nelákala Moskva, ale východ. Zarostlý jako zpustlík putoval s vozíkem k Sibiři. Kudy se potloukal, není nikomu známo.

Leč revoluční nálada, která tehdy zmítala Ruskem, zachvátila i Haška. V ní dostal se až do Bugulmy.*) Tam se zastavil na své pouti a začal pracovat mezi drobným lidem.

Revoluce byla tehdy v nejtěžších dobách. Od jihu táhl sem Denikin, od východu Petljura. Hašek se dal z nadšení do rudé armády.

Nebyla to armáda v našem ustáleném smyslu. Byla to vlastně armáda partisanů, nadšených revolucionářů — tuláků, bez organisace, zato však plná obětavosti.

Haška nikdo neznal, nikdo o něm nevěděl. Do Moskvy, sekci českých komunistů došla zpráva, že v bojích padl. Proto bylo tím podivnější, když náhle došel telegram od sovětu v Bugulmě, který žádal zprávy o »továryši Jaroslavu Gaškově.«

*) Současně, když psal svého švejka, uveřejňoval v *Tribuně* fejtony »švejka v Bugulmě«. Chtěl je pak sebrati, doplniti a vydati knižně, leč smrt mu v tom zabránila.

Napsali, co bylo jediné možno, totiž relaci, jejíž tenorem byly výrazy: notorický alkoholik, humorista, jemuž je celý svět psinou, politicky však zcela jistě spolehlivý.

»Když bude pít,« říkal mi nedávno Handlíř, který onu relaci spolupodepsal, »myslili jsme si, že si to s ním sovět vypořádá sám a že ho vypoví. O jeho politické spolehlivosti neměli jsme nejmenších pochyb.«

Hašek sám nám kdysi o tom ve sdílné chvílce vyprávěl:

»Než jsem přišel k bolševikům, byl jsem, jak snad víš, činný u našich v legii. S počátku se mně to líbilo, člověk byl volný a vše bylo tak familierní. Každý musel sloužit od piky, nebylo žádných rozdílů. Tak nám krásně plynul čas, až najednou začnou u nás zavádět »štram vojnu«. Nevím, který blbec si všelijaké ty pitomosti vymyslel, aby tím trápil naše dobré hochy, ale jisto je, že ta novota nadělala mnoho a mnoho zlé krve... Utahaní rakouští oficírkové dostali se neočekávaně k moci a podle toho to také vypadalo... Když už těch pitomostí bylo mnoho a bylo zřejmo, že se tak děje na přání oficiálních vyšších kruhů a hoši proti tomu reptali, ozval jsem se v »Čechoslováku« proti těm hloupostem...

Poslali mne za to na front!... Šel jsem... Na přímělu přítel Medka povolal mne po čase zpět, ovšem musel jsem odvolat!« a Hašek se dal do ironického smíchu a s humorem vypravoval dále:

»Franto, na mou duši, že jsem odvolal, hehe — moc rád odvolávám! Po bitvě u Bachmače vydalo

naše velení, zjevně pod cizím vlivem, rozkaz »Nazad! Na východ!« — To víš, já už jsem jim dávno nevěřil. Počítal jsem, že je to nová zlodějina a proto zůstal jsem v Kijevě a tím vlastně jsem se odpoutal od našich legií — definitivně...

V Kijevě jsem se potloukal na svou vlastní pěst tak dlouho, až krasnoarmějci byli nuceni vyklidit město. Táhl jsem nazdařbůh s nimi, pracoval jsem a sháněl živobytí, jako každý prostý ruský voják, až konečně po různých dobrodružstvích jsem zakotvil v Ufě. Tam poznali, že jsem gramotný a proto mně dali na starost, co bylo třeba obstarávat perem.

Tím, že moje příspěvky byly uveřejněny v ústředním orgánu sovětu »Pravdě«, vešlo ve známost, že jsem mezi samými Čerkesy, Mongoly a Tatary, a že zaujímám jisté postavení v sovětu. To bylo divné některým českým soudruhům a proto uznali za potřebné informovat ústřední sověť v Moskvě o mé maličkosti... To víš, že o mně informovali pěkně, poněvadž najednou přijede ti k nám do Ufy člen ústředí a ihned hledá mne! Když mne k němu přivedli, spustí pěkně po vojensku:

»Tovaryš Gašek, da!« Kývnu na souhlas a on se představuje a bez dlouhých okolků jde hned k jádru věci:

»Tys bývalý legioner, da!« a při tom přímo a přísně hledí mi do očí.

»Da!«

»Tys od Pragi — da!«

»Da!«

»Tovaryš Gašek, tys velký pijan — da!«

»Da!«

»Tovaryš Gašek, tobě všechno prý jedno, nic svato — da!«

»Da!«

»Tys doma prý byl všechno, anarchist, sociální demokrat a všude redaktor — da!«

»Da!«

»Charašo! Že nic nezapíráš, jsi dobrý člověk.« Podal mně ruku, vytáhl z kapsy dopis mých soudruhů z Čech a dal mně ho přečísti. Bylo tam šířeji řečeno vše, nač se mne vyptával... Po jeho odjezdu, asi tak za čtrnáct dní, byl jsem jmenován inspektorem páté rudé armády.« — —

Zpráva českých komunistů neměla tedy významu. Hašek byl ihned poté jmenován osvětovým komisařem jedné divise V. rudé armády, operující proti Kolčakovi. A jeho postup poté byl neobyčejně rychlý.

Rudá armáda neměla tam, v nejvýchodnějších cípech Ruska organizátorů ani schopnějších lidí. Tím více vynikla proto inteligence Haškova. Do měsíce byl jmenován osvětovým komisařem celé V. rudé armády.

Máme-li mluvit slovy dnešní morálky, bylo Haškovo chování úplně bezzávadné. Hašek si v oné revoluční době, v době kácení veličin, dobyl svou činností takové vážnosti, že nebyl jmenován jinak, než Jaroslav Osipovič.

»Nejen že pilně pracuje,« vykládal politický komisař V. armády, když se v Moskvě přišel pochlu-

biti, jakého výborného Čecha získali, »ale Jaroslav Osipovič se dře! Dělá více, než za deset lidí.«

»A — nepije?«

»Kdo? Jaroslav Osipovič? Co vás to napadá!«

»Ale v Čechách...« Vyprávěli mu o zdejších Haškových pitkách a švandách.

»Ne, to bude tedy někdo jiný. To musí být mýlka. Jaroslav Osipovič je tak vážný!«

Jeho činnost v té době byla ohromná. Pátá armáda skládala se z nejrozličnějších národností: byli v ní Číňani, Rusové, Maďaři, Němci, příslušníci všech národností kavkazských. A Hašek sám zde redigoval časopis ruský, německý, maďarský a burjatský současně.

Poslední byl prvním časopisem Burjatů vůbec. Byl dělán velmi originelně. Vojáci Haškovi zajali totiž reakcionáře, který v míru byl učitelem v burjatské vesnici. Čirou náhodou našel ho Hašek.

»Čím jsi?« ptá se ho.

»Učitelem.«

»Umíš burjatsky?«

Kývl hlavou.

»Umíš psát burjatským šňůrovým písmem?«

»Umím.«

»Dobrá. Jsi volný. Budeš mi psát.«

Zaručil se za něho a učitel mu od té doby překládal články, které Hašek psal rusky, do burjatstiny a psal je šňůrovým písmem na kovové desky, jimiž byly pak primitivně rozmnožovány.

Jeho vážnost vzrostla tolik, že pátá armáda ne-

činila kroku, s nímž by Hašek nesouhlasil. Vojenské sověty braly si ho na radu ve věcech politických, administrativních i čistě strategických. Hašek rozuměl všemu, všude byl nejvyšší autoritou. Na vítězném pochodu V. armády zastával i nejvyšší funkce administrativní. Byl velitelem Buguluny, Ufy, Jekatěrinburku, Pemzy atd.

Zajímavou historku z této doby vyprávěl doktor Šefl.

Pracoval kdesi na Urale ve vesnici a utekl odamtud. U Ufy byl však chycen rudými vojáky a dopraven do města. Byla to doba velmi pohnutá, kdy stačilo jen podezření, aby mělo velmi vážné následky. Proto žil ve vězení několik dní ve strachu.

Konečně přišel žalárník a vyvedl ho. Dva vojáci ho vzali mezi sebe a vedli ho k raportu k veliteli města. Dveře se otevrou a oni vstoupí. Vážný, malý důstojník měřil si tam dlouhými kroky pokoj. Dr. Šefl uvažuje, jak by se vyjádřil nejlépe rusky, když velitel města vzhledne a změří si ho přísným pohledem. Zastaví se a spustí bez okolků česky:

»Nechodil tys k Jírovi na jednu černou?«

Zajatec vyvalil oči a přikývl.

»Co dělá ten vůl, můj bratr? Ty mne neznáš? Já jsem Hašek! Je to dobrý, můžete jít,« dodal k vojákům, kteří vězně doprovázeli. Byl propuštěn.

Takový byl Hašek. Sláva mu nikdy nevstoupila do hlavy tak, jako některým našim vlastencům. Vždy, kdykoli se jako nejvyšší funkcionář sešel s některým Čechem, poseděl a popil čaje. Nevíme, proč si páni stoprocentní vlastenci o něm vymysleli ty hrůzostrašné historie o legionářích Haškem popravených. Asi jen proto, že se jim nelíbila upřímná slova, která o nich psal v Čechoslováku. Uplynula tak dlouhá doba a stoprocentní vlastenci ne-
našli doposud jediného konkrétního případu.

JAK SE VRÁTIL JAROSLAV HAŠEK DO ČECH.

Bylo to jednoho nedělního odpoledne v prosinci 1920. Do kavárny »Union« přišli dva noví, podivní hosté. Malý, zavalitý muž rozevláté kravaty z hedvábného deštníku a silně stavěná, nepřístupná žena. Hosté, klímající nad nudnými úvodníky »Národních listů« a »Politicky« pozdvihli jaksi instinktivně své hlavy. Bylo také proč.

Byl to čistě sibiřský pohled. On v tlustém, jako by prkenném kožiše, napůl ředitel banky, napůl jihočeský vypasený sedlák. To oboje sklíženo nevinným, dětským úsměvem. Ona aristokratických očí a selského vzrůstu, po uši v kožiše, po kolena v medvědíh huňatých botách, s vysoka si měřila rozvalující se zevlouny.

Vtom přihnal se již starý Patera.

»Ježíšmarjá, pane Hašku, vítám vás!« Jeho dobrácké oči radostně mžikaly. »Já jsem už myslel, že jste doopravdy zemřel!«

»Měl jsem namále,« přitakával Hašek, potřásaje mu rukou, »ale když už jsem ležel na smrtelný posteli, vzpomněl jsem si, že vám visím dvacet korun. Tak jsem to teda zas vodložil a vypravil jsem se ze Sibíře do Čech. Dejte mi čtvrtku bílýho!«

Do kavárny jakoby udeřilo. »Hašek je tady, Hašek!« ozývalo se od stolků. Jeho úsměv nakazil všechny, kdo zde seděli.

Leč Haškův návrat nebyl tak bezstarostný a veselý. Neodpovídal, proč se sem vrátil a jak přijel. Ba, nemluvil o Rusku vůbec. Vytočil se z otázek, že jste poznali, že je mu to trapné. A mluvil-li, mluvil jen k těm, kdo na Rusko láteřili, zkresluje jejich smyšlenky ještě absurdněji, než je dovedli vymyslet.

Ne že by byl došel k jinému názoru. Jistě, že důvod k jeho návratu byl tentýž, jako ten, který ho přiměl v mládí k tomu, aby teplé místočko úředníka v bance Slavii zaměnil za česáče chmele v Žatci. Hašek nesnesl klidu. Proto utíkal z domova do hospod. Jen proto, že viděl mohutný kvas, vstoupil do legií. Ale jakmile i tam voda stála, bahníci vedení počalo z nadšených dobrovolců, ochotných kdykoli se obětovati, tvořiti pravidelné vojsko, zatížené vším seriosně těžkopádným aparátem a poslušností, odešel. V bolševismu viděl kvas. Veliké novum. Světlo budoucnosti. Šel tedy tam. Z tuláctví, ze zářivého, radostného a idealistického tuláctví. Zde byl kvas, v němž se mohl uplatnit. Bolševismu věnoval svoje schopnosti, svoji iniciativu.

Byl socialistou dávno. Nepotřeboval proto žádného duševního přerodu. Byl ve svém žvilu, když pátá armáda operovala proti Kolčákovi.

Pak Kolčák padl. Sověty se konsolidovaly. Z revolucionáře — tuláka měl se stát úředník. Ještě více: hodnostář. Při vši vážnosti člověk podřízený, při vši inteligenci — nástroj.

A toho Hašek nedovedl. Stejně, jak byl nezištný, bil-li se pro druhého vlastní pěstí a vlastním rozumem, nedovedl poslouchati. Sověty byly zachráněny. Hašek byl by nyní žil ze svých minulých činů. Pohodlí dovedl si však již přimyslet. Potřeboval změny. Jistě, že vzpomínal i pitek doma (věříme, že odhodil sklenku vodky, kterou mu podala Šuřina matka, neboť byl fanatik). A proto se vrátil.

Byl stěhující se vlaštovkou.

HAŠEK A OLGA FASTROVÁ.

Haškův návrat způsobil hodně hluku. Stejně, jak ho jedni z jeho známých vyhledávali, se ho druzí stranili. Hašek toho nenesl rád. Smál se divokým smyšlenkám, které o něm vykřikovaly Národní listy a Politika atd. Ale mrzelo ho stranění jeho přátel.

A nebyl by to Hašek, kdyby si z někoho notně nevystřelil.

Tak se sešel jednoho dne v kavárně »Zlatá husa« s Olgou Fastrovou. Ta ovšem využila setkání s ním pro informace, jichž by mohla použít ve svých seriosně mravokárných fejtonech.

»Je to pravda,« ptá se, »pane Hašku, že v Rusku pojídají bolševici maso Číňanů?«

»Nikoli, milostivá paní. Maso Číňanů se k požívání vůbec nehodí, protože páchne pižmem, stejně, jako maso ondatry. Nevěřte takovým pohádkám!«

»Prosím vás, Jaroušku, »není šprochu, aby v něm nebylo pravdy trochu, říká přísloví. Vy, bolševický komisař, o tom ovšem mluvit nemůžete!«

»Nikoli, milostivá paní. Nejsem komisařem, a nemám zájmu na tom, aby se zkušenost zkreslovala. Projel jsem celou východní Rusí, ale neviděl jsem, že by se někdo dotkl masa z Číňanů. Mongoly ovšem Rusové pojídají zcela rádi, nejvíce v okolí Bugulmy. Tataři, kteří mají v obyvatelstvu tohoto kraje většinu, si krmí malé Mongoly jako u nás podsvinčata. A věřte, milostivá paní, že tomu masu se hned tak nic nevyrovná, je-li dobře upraveno. Pochoutkou je na příklad chodidlo. Nechá se dva — tři dny uležet v soli, rozkrájí se pak a peče se na divoko. Nebo oči Mongolů (za živa ovšem vydloubané), upravené jako mozeček, či dvouletý Mongůlek, upečený na rožni, to je pochoutka, jedna báseň!«

HAŠKOVA ZVĚRSTVA.

Když Hašek po svém návratu zašel do Petříkovy vinárny na Perštýně, našel tam svého starého přítele, básníka Karla Tomana. Rozběhl se k němu s nezapálenou cigaretou v ústech.

»Nazdar!, Toman, prosím tě, dej mi oheň!«
Toman ucouvl.

»Víš, Hašku, oheň ti dám, ale ruky ti nepodám, dokud se nevysvětlí tvoje chování vůči legionářům v Rusku.«

Hašek zesmutněl.

»Poslouchej, Toman, nemyslí jsem si, že i ty uvěříš všem těm báchorkám. Tady se o mně vykládají takový raubírny a já, chudák, jsem dal jenom asi 200 legionářů postřílet a asi 300 pověsit. To je všecko. No, pravda, zbyly po nich děti, ale uznej sám, co 'sme s nima měli dělat? Měli jsme takovou nouzi o nitě, tak jsme je rozpárali, tenká střívka natáhli a usušili a nadělali z nich nitě. Tenhle knoflík mám ještě přišitý střívkem legionářského dítěte.«

Starý Petřík vyletěl — —

»Vidíte ho, chlapa, sám se tady usvědčuje, ven s ním!«

A zatím co se Toman smál, chopilo se Haška několik párů silných rukou, které ho vyhodily na ulici.

»Morituri te salutant, Caesar!*)« křičel při tom Hašek na Petříka, neboť ho dříve neviděl.

PROČ DAL HAŠEK POPRAVITI 25 NÁMOŘNÍKŮ.

Jindy, tuším, že to bylo u Mázlů, počal také vykládati o Rusku.

»Víte, já jsem v Rusku nebyl tak ukrutný. Ale jednou jsem dal postřílet asi pětadvacet vožralejch námořníků; ne proto, že se vožrali, ale proto, že se, prasata (eště dnes se při tom votřesu), vožrali petrolejem!«

*) »Mrtví tě pozdravují!« Pozn. aut.

ŠURINKA VYPRAVUJE.

Šurinka měla jednoho dne radost, že Hašek doma píše, a proto se rozehrála a počala vyprávět, jak byl Jarušek v Rusku hodný a velmi vážený hodnostář, pověřený velkou mocí. Hašek psal a při tom doplňoval její vyprávění poznámkami. Šurinka vyprávěla velice mile a proto jsme jí rádi naslouchali.

— Jaruška měl rád, moc rád čínskej generál, který s náma bydlel v domě.*) Takový moc hodný člověk, větší byl kak ty, Franci! Kde byl Jarušek, tam musel být on, a když nebylo možno Jaruškovi vzít s sebou generála a dlouho nepřicházel dom, tu byl velmi nešťastný. Každou chvíli přicházel a ptal: »Šurinko, doma Jaroslav Osipovič?« Kak slyšel, že doma není, byl moc žalostnýj...

— Uměl výborně vařit, že jo, Šurinko?! — poznal písíci Hašek.

— Da, da! Kucharil moc rád. Zamotol si kolem brucha fartušku,**) ohňá sám rožňal, masa připravil, nádobu s vodou na ražeň dal a varil, míchal, těsta na stolu robil a když uvaril, sám jídlo na stůl do hodovny prines. Po jídle s Jaruškem o všem možném govorili a při tom čaj popíjali. Jednou prines generál Jaruškovi dvě vlčata, taková malá,

*) Tyto podrobnosti o Haškově životě v Rusku se podle našeho zjištění vskutku zakládají na pravdě. Pátá armáda, u níž Hašek byl, se skládala částečně i z Číňanů. Proto tam čínská vláda vyslala generála, o němž Hašek psal již v »Bugulmě«, jako repatričního komisaře.

**) fartuška = zástěra.

kak moja bota. Zastrelil v lese staré vlčáky, kak pravil, a ty molod'ata tam našel. Znal, kak Jarušek má rád psy. Molod'atům bylo treba prsu. Jarušek na butylku ryzinku*) dal, sám molod'ata krmil. Molod'ata rostla kako z vody. Jarušek denně s nim pohrával, radostně polaskával. Svoloč,**) kdyby byl tušil! Vykrmil, že vyrostla, čertova molod'ata, velká byla, radost se dívat. A co ona provedla: Když Jarušek doma nebyl, já na dvorku s nima, duráky,***) pohrávala. Ale pohladíš jednoho, ďábla zplozence, a on tě chytne za ruku. Uf, to bolelo, kus masa z ruky mi, čert, vykúsl. Povídám: »Co se budeš s obludou, aneikristem, lubit',« když jsem na ruku jodu dala a obvázala. Kulku pro tebe, čerte! Vzala jsem revolver a obě molod'ata pobila, víš, tak pobila.

A Šurinka rozčileně zamávala rukou, aby svůj slavný mord znázornila. Pak pokračovala:

— Však Jarušek, když domů přišel, zle huboval.

— Co říkáš, Šurinko, žeš' si hrála s mláďaty, dráždila jsi je, tak je to! — rozzlobeně odpovídá Hašek — dobře se ti stalo, celou ruku ti měly ukousnout, nemáš týrat dobrá zvířátka! —

— Vidíte ho, duráka, ještě sejčas pro ně trudný, pro čubčí syny. Kak ale tenkrát dělal, nebylo vydržení. Glava až bolela, kak láteřil, pokoje nedal a což teprve když odjechat měl jeho čínský generál! Měl ho rád, Jaruška, Číňan žluťoučký; jako dítě plakal, když se loučili, a Jarušek nebyl lepší.

*) cucák na láhev.

**) lumpí.

***) hlupáky.

Nyšto ho pak netěšilo, k řeči důkladné nebyl, bručel a bručel, čmeláku byl podoben. —

Šurinka domluvila. Prohodil jsem zlomyslně: — Jardo, k vůli těmto hloupostem jsi odejel z Ruska, kde tě měli tak rádi? — Hašek klidně odložil péro, otočil se od stolu a povídal:

— No, něco na tom je. Měl jsem toho žlutého dobráka rád a ty štěňata taky, ale bylo toho ještě víc. Kolčáka jsme už voddělali, začínal být pokoj — zkrátka smrdělo to už hnilobou. A taky po domově se mi už stejskalo. Tak jsem přijel. —

— To šlo tak lehce, dostat se z toho rumlu? — ptám se Haška.

— Šlo to lehce. Napsalo se několik žádostí do ústředí; houby to bylo platný, nepustili; tak jsem utek'. —

— Jak jsi to proved', Jardo? —

— No, to víš. Když je člověk důležitým politickým činitelem páté armády, jako jsem byl já, tak má moc. Sezval jsem všechny komisaře a revoluční tribunál k obvyklé poradě. Když se sešli, poslal jsem na ně svoje ozbrojené Čerkesy, obklíčil jsem sezvané, odzbrojil, a Čerkesům nařídil, aby je hlídali a nepustili do mého příchodu. Namluvil jsem jim, že jdu pro instrukce. Šurinka připravila saně, my jsme nasedli a už jsme jeli k Moskvě. V sovětu moskevském už všecko věděli; byl už na mne vydán zatykač. Vysvětlil jsem jim všecko a oni pochopili. Falešným pasem a průvodem, který mně dali, umožnili mi cestu domů. No, tak to bylo, vid', Šurinko? —

— Da, da — zakývala souhlasící Šura.

To je vše, co Hašek řekl o svém návratu z Ruska. Více se nedozvěděl nikdo, a asi ani už nedozví.

Je jasno, že ani Haškovo vysvětlení jeho návratu není smrtelně vážné. Přes úsilovné pátrání nepodařilo se nám zjistiti, že by byl Hašek způsobil bolševikům v Rusku sebemenší nepříjemnosti.

*

HAŠEK »SLÁDKEM«.

Jak bylo již podotčeno, zamiloval si Hašek hospůdku »U kamenáče« na Žižkově v Husově třídě (nyní »U dobrého vojáka Švejka«). Hostinským byl tam tehdy dobrodružný Karel Šnor z »Baltimoores«, kterého si Hašek oblíbil v první řadě. Byl to veselý kumpán, znamenitý kumpán, který pravidelně v deset večer prohlásil:

»Zavíráme, pánové!«

A stáhnuv roletu, sebral hosty a vodil je buď k Waldhansovi, k Lipertovi, do »Viktorky« atd., platě za všechny, dokud mu nevyběhla poslední korunka z kapsy. Neboť se vrátil (po sedmé) z Ameriky a vyměnil zde výhodně svoje dolárky.

Jednoho dne však shledal, že zásoby opovrhovaných kačenek došly. Ba, dluh v pivovare mu nezajišťoval ani možnost, že se dostane nazpět do Ameriky, i když zpeněží hospodu.

V nejkritičtější chvíli zjevil se Hašek s nápadem. Zasedl za stůl, Šnora posadil vedle sebe a radil. Právě ke konci porady objevil se ve dveřích extenorista Klupák, který hospodu kupoval. Hospoda byla nabitá, a tak se Klupáček příliš nerozmýšlel, plácl si se Šnoreem na 30.000 a vedle toho na 5000 za pivo ve sklepě, dva demižonky cognaku a rumu a asi dvě kopy lahví s likéry, pod podmínkou, že nazítří převezme obchod.

Pak ještě pozpíval, popil a k půlnoci odešel. Hospoda se zavřela, a Šnor s Haškem počali provádět válečný plán, mlčíce jako tajemné sfingy.

*

Druhého dne přišel Klupák. Prohlédl zásoby kořalek, dal se doprovodit do sklepa, kde oklepal dvanáct plných sudů a v přítomí schodiště vyplatil peníze a točil. Bylo tam veselo, Hašek se smál, mžouraje očkami.

Nazítří Šnor odejel. Hašek šel s novým hostinským do sklepa načít. Teklo pivo jako máz. Zato stála se však jiná nehoda: Klupák objevil, že jeden demižonek místo moderního nektaru — rumu, chová pravou — káranskou.

Pustil se do druhého. Otevřel a nalil do sklenky, v níž se zaperlila skvěle čirá voda. V kuchyni, kde se odehrávalo toto drama, při němž Hašek si neodepřel dělati rozhořčené publikum, se ozvalo zaklení.

Třetího dne ráno nasedal Karel Šnor v Hamburku na transatlantický parník. A téhož dne večer odehrálo se v bývalém jeho hostinci milé překvapení.

Klupák šel do sklepa načít. Hašek jako kněz líhového božstva s ním, neboť Klupáka teprve zaučoval v umění hostinském. Toho dne odvážil se sám hostinský vrazit jehlu do panenského sudu.

»Výborně, Bědo, vidíš, jsi šikovný!« zvolal Hašek nadšeně, když se octla jehla v sudě, nepropustivši jedinké kapky drahocenného moku. — A Klupákův nos se pozdvihl o 135 cm výše.

Vrátili se a hostinský přistoupil hrdě k pípě. Vezme püllitr a točí. Pak jej opět postaví a protírá si oči, pozdvihne natočené pivo proti světlu, vyleje je, zapne opět vzduch a točí. Haškova očka se potutelně usmívají.

Pak hostinský praští sklenicí a vyhrkne: rošťák!

Když se vrátil po druhé ze sklepa, výjev se opakoal. Čistounká voda tekla stále.

A konečně nezbylo, než prohlásiti, že piva není.

V dálece brázdil transatlantický parník oceán. Na palubě seděl krátký človíček úzkých očí a usmíval se do vln.

NABOŽENSKÉ MOMENTY JAROSL. HAŠKA.

Bylo to na sklonku jednoho letního dne. Našli jsme Haška u Jelínků v Celetné ulici, již dosti unaveného. Když jsme vyšli na ulici, jaksi se změnil: zvážněl. Na Staroměstském náměstí stál hlouček Armády spásy. Hašek, vážný jako nikdy jindy, přistoupil a poslouchal. V jeho očích se zableskla slza pohnutí, když slyšel nadšené výklady hlasatelů božího slova.

Vznětlivá žena typického klobouku právě domluvila a harmonikář se připravoval spustiti žalmy. Hašek však, vzpřímniv se, vkročil do středu shromáždění a smekl svůj smačkaný klobouk.

»Ano, přátelé slyšeli jste pravdu. Jak malicherná je tato doba! Dnešek žije jen laciným sensacím, žije malíčkým starostem, malicherným bojům a levným radostem chvilky. Zhloubte se ale: co

je nad námi? Jsme my nejvyšší hodnotou na této zemi? Zhloubte se! Pojme vás závrať nekonečna. Co je nad námi? To je důležitější otázka, nežli světské starosti a boje. Pohledte vzhůru do nekonečných prostorů a poznáte, jak jsme malicherní, jak nepatrní. Co je nad námi? Každý poznáte, každý řeknete, že nad námi, vysoko nad námi jsou — telegrafní dráty...«*)

Protože Haškova řeč nenašla u mužů božích souhlasu, ba dokonce odsoudili jeho dobrou vůli, nazývajíce ho ochlastou, uchýlil se Hašek ke Křížkům. Ale jeho zbožná nálada nedala mu seděti v kouři. Brzy vstal a vrávoraje, řekl:

»Pojď, Franto, půjdeme se pomodlit!«

A zamířil přímo k ruskému kostelu. Vešli dovnitř. Hašek vrávoral k hlavnímu oltáři, poklekl a sepjal ruce. Udivený Sauer ho následoval.

Klečeli dlouho. Občas jim znavená hlava klesla na hrud'. Ale Hašek sebou vždy trhl a na pokání řekl: »Otče náš, jenž si...«

Venku se šerilo, a přišel kostelník, chrastě klíči:

»Dejte nám pokoj!« odsekl Hašek, když se chrastění stávalo stále nervosnějším a důraznějším; »nemáme kdy, musíme se pomodlit ještě 33 otčenášů a 46 zdrávasů. Nevytrhujte nás!«

*) Tehdy ještě vedla nad Staroměstským náměstím celá síť telegrafních drátů. Dnes jí tam ale už není.

Kostelník zakoulel očima, až se toho uleklo i věčné světlo a bázně zablikalo, a vyšel z kostela.

Než v několika minutách byl zde zpět s policajtem.

»Klidte se!«

»Musíme se modlit!«

»Ve jménu zákona, koukejte, ať zmizíte!«

»Sakramentskej život, to se člověk už ani pomodlit nemůže? Já se tady s kamarádem modlím, aby dal Bůh všechno dobrý naší republice...«

»Já vám dám, vy kořalové, modlení!« A strážník pozdvihl všemocný, majestátní pendrek nad jejich hlavy.

Tak skončila pobožná, kající chvíle Jaroslava Haška a Franty Sauera.

DONUCOVACÍ METODA.

Kdysi Hašek nedal a šel do Prahy (ze Žižkova do Prahy není sice tak daleko, ale Haškovi trvala tato cesta obvykle alespoň 24 hodiny). Šurinka byla však prozíravá a šla s ním.

Pozdě večer, když už myslila, že jdou domů, si Hašek vzpomněl na Václavském náměstí, že půjdou ještě na víno k Mrázům. Šurinka chytla ho však za kabát:

»Nikam, Jaroslavčík, domů jít!«

»Pojď, Šurinko, a neniluv!«

»Nikam! Ty jít domů!«

»Tak dobře, když nepůjdeš, tak se ti tady položím...«

A než to dořekl, již ležel na chodníku před Primasovými, hlavou k Můstku, nohama k musen. A ležel tak spokojeně, že Šurinka vyhrkla:

»Ty hadr, Jaroslav, ne muž, pojď teda k Mrázům. Ale jen jednu!«

HAŠEK SEKČNÍM ŠÉFEM MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ.

V poslední době po svém návratu z Ruska Hašek nečetl. Ač mu nebyla díla světových autorů neznáma, přece nových děl vůbec nečetl, a fakt, že je znal, můžeme spíše označiti jako ohromnou žurnalistickou schopnost tohoto muže, který si dovedl vytvořiti obraz o věci z pouhé kritiky nebo polemiky v novinách. Jeho zamilovanou četbou byly různé kuriozity; jejich sledování oddával se s celou duší. Ti, kdo se dnes hádají o to, měl-li na Haška vliv Gogol či Twain, nevědí snad, že »vlivy« na Haška měla zcela jiná literatura. Byly to recepty z Kuchařky, které vášnivě četl; byl to katechismus a slabikář pro nejmenší děti obecné školy, který někde sehnal a v němž jsme jej často viděli pohroužena. Miloval kritiky p. Sekaniny v »Národní Politice«, která byla vůbec jeho oblíbeným listem. Sám tvrdil se zcela vážnou tváří, že na něho z vyšší literatury působí nejvíce Yvonna a Pavla Moudrá. Měl politický rozhled, jak říkal, neboť se vždy informoval o současné situaci z listů nad jiné povolaných: z odborných »Listů Obuvnických«, z »Listů Koželužských« a z pivovarského časopisu »Kvas« nebo »Hostimila«. Nad biblí se vždy dobromyslně usmíval a byl jejím volným vykladačem. Četl zuřivě »Brehmův život zvířat« a

»Kronenzeitung«, který mu byl milý svými zprávami o podrobnostech života korunního prince Rudolfa. Ale nejmilejší jeho četbou byly inseráty v »Národní Politice«. Těm věnoval mnoho času a obíral se jimi vždy důkladně. Díval se do rubriky »Dopisy«, hledá-li ještě Irča Lexu, nebo nezamilovala-li se do něj v elektrice nějaká »ona dáma s velurovým kloboukem«. Pak býval vždy zklamán; četl nabídnutí k sňatku, věci obchodní, byty a velmi rád četl nakonec »Všeobecného oznamovatele«.

Hašek sedí v hospodě »U kamenáče« na Žižkově. Má již napsány tři stránky »Švejka« a odpočívá. Čte »Politiku«, která na něho působí vždy mile uklidňujícím dojmem. Náhle vstane a se zářícím obličejem předčítá nahlas všem hostům inserát: »Hledám vlivuplnou osobu, která by mi dopomohla k doktorskému diplomu. Jsem 50 let star, s velkou ranhojičskou praxí, kterou jsem s úspěchem provozoval po celém světě. Mám nejlepší díkůvzdání vysoce postavených osob, které jsem zázračně vyléčil svou vlastní metodou. Slibuji velkou odměnu. Lask. nabídky na adresu: Dr. Pantaleon Molín, Tošonovice, Slezsko.« Po přečtení obrátí se Hašek pátravě k publiku. Vidí nedůvěřivé úsměvy a proto energicky prohlašuje: »Nesmějte se. Tomuto dobrému muži, kterého náhodou znám, pomůžeme.«

Podle svého zvyku počíná ihned realizovati plán, který se mu bleskurychle vybavil.

-- Hlaváčku, ty se toho ujmeš. Skoč pro papír a napíšeme nabídku.

Hlaváček je fikaný hoch, takto obuvník bez zaměstnání, živící se drobnými obchody, ale i jemu zůstává nyní rozum stát nad Haškovým nápadem.

— Šmarjá, Jardo, ale jak to uděláme?

— O to se nestarej, ty chytřej. Plav pro papír. Tady máš dvacetikorunu, kterou vkládám do podniku. —

Hlaváček už mlčí a jde, a Hašek opatřuje v hospodě inkoust a pero. Vše je již na stole, a Hašek píše nabídku:

»Vážený pane doktore! Jsem ten, jehož potřebujete a rád bych Vašemu Blahorodí pomohl. Jsem osoba vlivuplná, s velkými osobními konexemi a širokými známostmi. Mohu vás, vážený pane, ujistiti, že se mi vše podaří, zdolám-li menší překážky, které se mi staví v cestu a k jichž překonání je třeba trochy peněz. Jinak je Vaše záležitost celkem velmi snadná.

Očekávám, vážený pane, Vaši odpověď s napětím a ujišťuji Vás znovu svou ochotou a oddaností. V plné účtě Váš Václav Hlaváček, úředník ministerstva zdravotnictví, bytem Vinohrady, Fügnerovo náměstí, hostinec »U Šolců«.

Po několika dnech přišla tato odpověď:

»Velkomóžný páně ministerská rada. Vaše písmo su dostal a tak sa ptám jesly byste chcely vopravdu pomošt. Su moc rát že sa nabízýte takoví člověk ten mi může pomóšc. Tak sy čujem, že bich snat moch řondřit, gdě som bil zasvojou prachei byl su v Arkentýně, veliký moc kumšty sdělal a mnoha sta luděj vykuríroval. bil su f ohnivě zemi a na Kubje moje samotné metodi všadež užil. Nihde su netrebal diploma aš včil tady na republycie

šak mně šady pronásledují tak sy čujem abi ste mi ty bumágy donesli, nejsu žádnéj falut. Suctou doktor Molín.

P. S. Kolik peněz biste cheeli, dopište do mně.

— Tohle už opravdu přestává všechno — zlobil se Hašek po přečtení dopisu — takovouhle gaučerinu není hned tak vidět. Ale počkej, lumpe! My ho proženeme, vid', Hlaváčku! Poslední kapku krve tomu morčeti vypijeme. —

Dobrácý Hlaváček namítl: — Ale to snad přece ne, Jardo, aspoň kapku mu snad necháme? —

— Ani kapku, přísahám. — A Hašek povstal a s nábožným pohledem zdvihl tři prsty ke stropu. Pak živě a energicky poručil: — Napiš, aby poslal dvacet tisíc — no, to ne, řekněme deset tisíc. Konečně, napiš: Račte poslati tisíc korun. —

Hlaváček psal a Hašek pil svoje desáté pivo už à konto příštích výdělků.

Mohl opravdu brzo zaplatit, neboť peníze přišly velmi rychle. Tu nastala slavná doba hýření a společenských žertů. S panem doktorem byla vyměňována živá korespondence, bylo psáno na stroji úředním stylem, pravým a nefalšovaným, záležitost byla důkladně prodlužována se vši úřednickou byrokratičností. Neboť pivo bylo dobré a kamarádi to dovedli dokázat každodenně počtem čárek na talířcích.

Peníze však pomalu docházely. Dosavadní způsob »podniku s doktorem« už Haška omrzel. Nadiktoval dopis: » Vaše přítomnost je nyní v Praze nezbytna, aby se záležitost dokončila. Přijďte . . . « Tak dostal pochybovačný

Hlaváček návštěvu slovuťného šlonzáckého felčara a jednoho dne se s ním objevil »U Šolců«. Byla to osobnost zevnějškem stejně znamenitá, jako znamenité byly její skutky. Jeho obličej měl mnoho společných znaků s kachnou a prozrazoval také kachní omezenost. Jeho nos byl jedinečný — tak krásný exemplář nosu, »do nějž prší«, nelze tak hned uvidět. Perversní rty, stlačené čelo a vlasy nazad sčísnuté, namazané máslem, byly neklamnou známkou velikého ducha páně doktora. Tato hlava byla posazena na vyčouhlé, hubené tělo s křivýma nohama, zabalené do jakéhosi druhu »Kaiserrocku«, důkladně umaštěného, pod kterým visely varhánkovité kalhoty neznámé barvy, zakončené kláticemi se botami úctyhodných rozměrů.

»U Šolců« seděla již celá ministerská komise. Hlaváček přivedl kolegy »z úřadu«. Byl tu Pepík Křídlo, »ministerský tajemník«, Ruda Gustav, »odborový přednost ministerstva zdravotnictví«, a všichni očekávali příchod činitele nejhlavnějšího: pana sekčního šéfa Haška. Ten však nepřicházel, a pohotový Křídlo, takto malíř pokojů, zastřel trapné očekávání vypravováním neobyčejně pestrým, jak lovil v Africe na uříznutou a zašpičatělou borovici veliké tygry. Náhle se otevřely lomozně dveře a vešel Hašek. Celá společnost povstala a hluboce se klonila.

Pan »sekční šéf« měl dnes rádně nakoupeno. Nedosáhl ani kloboukem vřšáku a proto nechal svoji pokrývku po marných pokusech ležeti na plivátku, kam se, drzá, zakutálela. Křídlo vysvětloval zatím Molínovi, že pan sekční šéf jest

osoba demokratická, která si nepotrpí na obřadné a okázalé vystupování.

Hašek spustil po představení přísně a bez dlouhých úvodů na Molína, který se respektem celý třásl:

— Bude třeba ještě peněz na kolky. Diplom si nekoupíte za pár šestáků. Potřebujeme ještě pět set korun, ale rychle, jdeme teď na komisi. Předějte je panu přednostovi Hlaváčkovi. —

Molín odevzdal peníze, a Hašek rozkázal:

— Pánové, jdeme na komisi. Musíme změřit v Bráníku vodu.»

Zanechali Molína nad velkým kameninovým hrncem, v němž mu zlomyslný hostinský servíroval mléko, a odešli z restaurace »U Šolců«, aby se vrátili druhým vchodem do vinárny »U Šolců«, spojené s hostinským lokálem skleněnými dveřmi, v níž propíjeli peníze ve víně. Dobrák Molín pil ve vedlejší místnosti sražené mléko.

Druhého dne prohlásil Hašek Molínovi:

— Musíte se podrobiti zkoušce. Pan Hlaváček vás odvede na místo, kde budete vyzkoušen. Jest však třeba nových peněz na zápisné a zkušební poplatek. —

Hlaváčkovi se však Molín svěřil, že už nemá peněz.

— Nevadí — řekl Hlaváček — máte ještě šperky, které leží ladem. Dejte je sem, prodám je výhodně a bude na zkoušku. —

Aniž by se dále ptal, zdali souhlasí, stáhl Hlaváček felčarovy s ruky prsteny a s nosu zlatý skřípec. V kavárně »Milionu« vyplatili za to celých pětadvacet zlatých.

Pak se šlo ke zkoušce. V ordinaci doktora Šimsy v Krči bylo málo lidí a tak přišel Molín brzy na řadu.

— Privádím vám pána, pane doktore — řekl Hlaváček — o kterém vám bylo už telefonováno z ministerstva zdravotnictví, který se chce podrobiti zkoušce lékařské, aby dosáhl diplomu. —

Při těchto slovech zafukal Hlaváček, stojící za Molínem, významně na čelo a ukázal na felčara. Doktor Šimsa se usmál a mrknul, že dobře rozumí. Aby se přesvědčil, jakého stupně je »fixní idea« Molínova, že je lékařem, dával mu otázky, týkající se medicíny. Molín odpovídal pohotově a nebojácně. Ukazoval perořízek, kterým rozřezává vředy, na něž dává hedvábný šáteček, a ústy vysaje »tu zkaženost«. Vysvětloval, jak se zařikávají souchotiny a jak se podkuřuje průjem.

Doktor Šimsa, který »chápal« celou historii, řekl:

— Dobře, pane kandidáte. Pošlu ihned zprávu ministerstvu. —

Molín, záře radostí, vyšel i s Hlaváčkem. Teprve za dveřmi vzpomněl si Hlaváček, že by se měl doktora Šimsy důvěrně zeptati na výsledek zkoušky. Proto se vrátil.

— Víte, pane doktore, on je to můj bratranec... —

— No, on je zcela neškodný, nemějte strachu. Je to fixní idea; nechte ho klidně chodit... —

— Co jsem vám dlužen, pane doktore? —

— No, dáte mi dvacet korun. —

Hlaváček vyběhl na chodbu s radostnou tváří.

— Máte velmi dobrou, pane doktore! —

*

Leč přes to, že všechno dopadalo tak příznivě, Molín diplomu nedostával. Sekání šéf Hašek mu oznámil, že »to musí jít úřední cestou« nejprve na okresní správu politickou ve Frýdku, a ta že mu to doručí.

Protože pak byl Molín již bez peněz, byl rád, že může konečně odjet, když mu paní Křídlová půjčila samaritánsky na cestu.

Bohužel — chudák — domů ani nedorazil. Sotva vystoupil na stanici, uzdalo se četníkům zatknouti ho pro několik »operací«, po nichž pacienti umřeli otravou krve, a pro zločin vydírání. A tak čeká dosud na Špilberku na svůj doktorský diplom. —

JAROSLAV HAŠEK — MECENÁŠ STUDENTŮ.

Bylo to koncem roku 1920. Tehdy v naší republice vládlo úřednické ministerstvo, a politický život byl plný pletich. Vyvrcholen byl ve spor ve straně soc. demokratické mezi pravicí a levicí a bojem o Dělnický dům v Praze a všeobecnou stávkou v celé republice.

V této rozeštvané době, kdy náš »seriosní« tisk dělal »náladu« pro ruskou revoluci, neočekávaně přijel dne 16. prosince 1920 z Ruska Jaroslav Hašek, český spisovatel a inspektor páte rudé armády v Rusku — — —

Je zcela přirozeno, že v těchto našich malicherných poměrech nemohl býti spisovatel Jaroslav Hašek tak slavnostně přivítán, jako maršál Foch. Toho konečně nikdo neočekával, a Hašek zejména ne! Hašek přijel se svojí Šurinkou do Prahy tak, jak bylo jeho zvykem — velice skromně, prostě a — bez peněz. V prvních dnech svého pobytu mnoho jeho osobních přátel vyhnulo se Haškovi jen z obavy, aby nevzešlo podezření, že jsou s tím »ukrutným bolševikem a zemězrádcem« ve spojení. Velmi často se Haškovi přihodilo, že ho ze známých hostinců a vináren bezdůvodně vyhodili, sprostě mu nadali, a došlo to jednou tak daleko, že ve vinárně »U Valdžanskí« v Žižkově dva kapitáni československé armády ohrožovali Haška —

revolverem! To proto, že »Národní Listy« tou dobou uveřejňovaly úmyslně rozsudek jakéhosi »legionářského soudu«, podle kterého byl Hašek odsouzen, kromě jiných trestů, k trestu smrti provazem.

Hašek byl velmi jemný, citlivý člověk; nebyl malicherný a proto nikdy nevykládal, co »jako očitý svědek viděl a slyšel«, a místo výkladů a »přátelského přivítání« si raději připil.

Není divu, že přilnul k pokrokovým studentům, kteří k němu tehdy přicházeli, aby mu srdečně stiskli ruku a rozdělili s ním své mladé, horké, bujné srdce.

Byl to jediný balzám na Haškovy kruté rány: přátelské, měkké slovo, srdečný, nenucený smích a vřelý pohled! Hašek za to dovedl a byl studentům vděčný.

»Cože, že Hašek byl někomu za něco vděčný? Ten zlomyslný cynik, kterému nic nebylo svato? Ten barbar, pijan, postrádající jakéhokoli pocitu nejprimitivnější odpovědnosti? To je lež! Tomu nevěřím!« — řekne jistě mnohý z těch, kteří říkají, že »znají Haška výborně«. Těch je mnoho. Proto nebude zbytečno, uvedeme-li jediný příběh, vybraný ze sta jiných, abychom dokázali, jak Hašek, jindy až běda zlomyslný, dovedl projevit soucit, pravý soucit ubohému studentíkovi:

Když roku 1921 v březnu vyšel naším nákladem první sešit »Osudů dobrého vojáka Švejka«, ukázaly se první slabiny našeho nakladatelského podniku: že jsme tomu všemu ani za mák nerozuměli. Neměli jsme jediného adresáře, a kolportéři, kterých jsme jakživi neznali (a byly jich spousty)

a kterým jsme dávali do prodeje na úvěr po stovkách »Švejka«, ti nás pak nápadně vůbec »ignorovali«. Páni knihkupci, až na vzácné výjimky, zase nám prodávati »Švejka« odepřeli, že prý »takovou hnusnou literaturu, která prý patří na hnojště, oni doporučovati čtenářstvu nemohou«. Tak nám tito přátelé ušlechtilé literatury à la Rinaldo Rinaldini psali, když nám vraceli celé balíky »Švejka« zpět.

»Franto,« povídá jednoho rána Hašek, »co říkáš, vzdáme se na milost a nemilost, nebo vydržíme?«

»Nevzdáme, Jaroušku! My vydržíme, i kdyby šídla padala! Budu chodit prodávat sám! To by byl v tom hrom, aby takové výborné dílo nešlo! Žádné strachy, Jardo!«

»Znamenitě! Víš co? Já půjdu prodávat s tebou!«

A tak se stalo, že jsme s Haškem protloukali společně všechny možné hospody, vinárny, kavárny, kanceláře, noční putyky, nemocnice, direkce, a kam nás osud zavál, tam všude jsme nabízeli »Švejka« a také vyvěšovali ohromný reklamní plakát, který zvěstoval české veřejnosti, že je dosud čil a zdrav voják Švejk, a že vítězoslavně volá: »Ať žije císař pán František Josef I.!«

Na každé z těchto agitačních cest zažili jsme mnoho dobrodružství, mnohdy jsme byli i se »Švejkem« vyhozeni, jinde srdečně přivítáni, někdy padlo také pár ran, ale na to člověk nekouká, jen když »Švejka« lidé odbírali. Stalo se nám také jednou, že se k nám přidružil do terčeta bohatý dámský pražský krejčí, trpěl s námi trampoty plné dvanácti a všude vesele platil. Byli jsme již všichni

utrmáceni a proto zamířili jsme ráno do kavárny, aby nás osvěžila černá káva. V kavárně bylo dosud málo hostů, ale sotvaže jsme usedli, Hašek všiml si u vzdáleného stolu mladíka, inteligentního obličejce, jak tajně přepočítává své peníze a při tom šilhá toužebně po housce. Hašek nespustil očí s mladíka a tak se stalo, že jejich oči se sešly. Mládenec vida, že je pozorován, sklopil studem zrak a červený ruměnec objevil se mu na tváři. Vzal rychle do rukou noviny a držel je tak, aby zakryl své zřejmé rozpaky.

Hašek si odlehčil jediným slovem: »Blbec!«

Dámský krejčí, který si dosud pobrukoval jakousi odrhovačku ve svém polospánku, byl tím slovem přiveden k sobě a ptal se uraženě Haška, koho tím blbcem míní.

»Ale od tamhle toho chlapečka vypůjčil jsem si před týdnem padesátku a teď dělá, jako by mě neznal a to proto, že jsem mu slíbil vrátiti mu ji hned druhý den. Vidíš a nyní dělá voteklýho!«

»Tak se na něj vykašli!« usuzuje krejčí.

»No jo, ale von je dneska švore!« vysvětloval situaci mladíkovu Hašek.

»Tak nemá lézt do kavárny a má venku počítat vokna! Co nám je vlastně do toho! Bez peněz do hospody nelez! Vid', Jardo! Checheche, hihhi, hohoho,« směje se krejčísko, které myslí, že udělalo vtip.

Hašek podíval se pátravě na krejčího, zamžoural očkama, krejčímu přitakal, ale já věděl dobře, že je s krejčím zle. Hašek se také na oko řehtal. Krejčímu poklepal na rameno a řekl:

»Viš, kamaráde, máš pravdu, neměl bych mu dáti ani feník zato, že tak blbě jedná a dělá nafoukance! Zashuhoval by spíše pár facek a možná, že je také dostane, ale od ufrněného holobrádka se urážet nedám! Dám mu tu padesátku, krkounovi!«

To řekl a zvedl se od stolu a šel přímo k neznámému mladíku, kterému vztekle podáváje padesátku, povídal:

»Tady máš svou padesátku, co jsi mně půjčil a více nemáme spolu co mluvit.«

Mladík se na Haška a na padesátku udiveně podívá a konečně vykoktá ze sebe zděšeně:

»Prosím, pane, vy asi, vy bezpochyby — se — račte — mýlit v osobě! Já — vás — pane — neznám!«

»Co? Ty že mě neznáš? Ty mě chceš urážet, ty kloučku — mě, starého námořníka? Tady máš svou padesátku, co jsi mně půjčil, a drž hubu!« Při těch slovech ulekanému mládenci Hašek násilně vcepal do kapsy padesátku, pak pohrozil pěstí a vrátil se k nám ke stolu. Mládenec v rozpacích nevěděl, co si má počít a proto smutně a vytřeštěně hleděl k našemu stolu, jako by od nás očekával vysvětlení, avšak marně. Bohatý krejčí z toho všeho nic nechápal a díval se na mladíka nepřátelsky, tak, jakoby se chtěl na něj vrhnouti. Já jsem byl solidární s Haškem a na mladíka nepohleděl. Věděl jsem, že je to Haškův způsob, taktó dělati potřebnému mecenáše. Mládenec zavolal vrchního, zaplatil kávu, oblékl svrchník a v ruce drže padesátku, šel přímo k Haškovi, kterého oslovil:

»Pane, vy se asi určitě mýlíte, mé jméno je Václav Hrdlička, jsem studující a bydlím v Nuslích

a žádnou padesátku jsem vám nikdy nepůjčil a proto vám ji vracím.«

Hašek stále mžoural očima, pak se rychle ze židle zvedl, chytil nic netušícího studenta za ramena, zatřásl s ním mocně, opět strčil mu do svrchníku padesátku a zařval: »Chlape nestydatý, už ani slovo a koukej ať jsi venku! Nebo s tebou vyrazím dveře!« Krejčí přispěchal Haškovi na pomoc, chytl slabého studenta kol těla a táhl ho ke dveřím, které vedly na ulici. U dveří přidal Hašek studentovi pár pohlavků a vystrčil ho na ulici. Krejčísko při tom výkonu studentovi nadávalo a Hašek také. Když ho vyhodili, krejčí si odlehčil poznámkou: »Já se ti, Jaroušku, dívím, že se s takovým hladovým floutkem zahazuješ. Taková hladová myš tě vždycky bude kompromitovat!«

»Máš pravdu, kamaráde, víckrát to neudělám — na mou čest.« A za chvíli radostně: »Ale nařezali jsme mu, vid'! Máš něco ke kouření?«

»Pro tebe vždycky, Jaroušku« — a krejčí vytáhl koženou tašku s doutníky, zapálil Haškovi a poručil přinést láhev vína. Když jsme tak chvíli popíjeli, krejčí přišel do tak veselé nálady, že dal Haškovi sto korun, prý: »Za toho hlada.« Jaroušek radostně objímal každou chvíli krejčího a při tom mu úmyslně hořícím doutníkem propaloval zimmík a broukal mu do ucha, jak ho má rád...

Když se od nás kavalír krejčí odpoutal, čtyři pěkné díry, ve velikosti naší koruny, objevily se mu na novém zimmíku, dvě na rukávech a dvě na zádech.

»Jardo, tos' přece tomu krejčímu neměl dělat,« namítal jsem, když jsme s Haškem zůstali sami.

»Vem ho čert, lumpa! Nás cpe, že už jsme z toho oha pitomí, a toho troubu, co jsem mu dal padesátku, by nechal pojit hlady! Posílá ho počítat okna! Takoví sprostáci se musejí trestat!«

Tak jednal Hašek. Proč tak jednal? Hašek byl nejlepším znalcem lidí z našich českých spisovatelů vůbec! Měl jako žádný z nich — životní zkušenost.

NEJLEPŠÍ PŘÍTEL JAROSLAVA HAŠKA.

Hašek byl znám po celé velké Praze, neboť neobvykle rád cestoval s místa na místo. Tu ho bylo možno vidět na Vinohradech v hospůdce v kroužku svých literárních kolegů, a týž den zasedl u špinavého stolu mezi cihláře, zedníky, závozníky někde v krémě ve Vysočanech. »Toulavé house« říkali o něm kočové ze Žižkova, kteří Haška znali a s ním se na různých místech setkávali. Nebylo proto divu, že Hašek na těchto toulkách mnoho lidí poznal, rychle se seznamoval a uzavíral nová přátelství. Bylo to v roce 1912, když jsem byl za odchodem v Košířích, a po vyřízení své záležitosti zašel jsem do jedné malé, začazené krčmy, abych uhasil svoji palčivou žízeň. Sotvaže jsem otevřel dveře, zavolał mne někdo k svému stolu:

— Franto, pocem, ty kluku stará! Přišel si jako na zavanou.

Pátral jsem po hlase v té tmavé, zakouřené díře, až konečně se mně podařilo zjistit, že je to — Hašek.

— Pohrab se, pohrab! — volal Hašek netrpělivě, a když jsem přišel k jeho stolu, srdečně se s ním pozdraviv, představil mne společnosti.

— Heleď, Franto, tohle je můj nejlepší přítel — Hanuška.

Hašek ukázal na rozedraného a usmívajícího se spolustolovníka.

Zadíval jsem se na Hanušku a zvolal jsem překvapeně:

— Mordie, Jardo, vždyť ten chlap vypadá jako tvůj rodný bratr!

Hanuška byl skutečně Jardovi Haškovi neobyčejně podoben. Stejná hlava, kulatá jako koule, tytéž velké uši, malá ústa, buclaté, duličkovité, dětské ruce, tentýž hlas a pohyby těla, jenom oči měl Hanuška modré, větší, ale také šibalské; a pak byl Hanuška v těle robustnější, v celku však byl Haškovi úžasně podoben.

— Franto — spustil Hašek — máš prachy?

— Moc toho nemám, asi tři zlatky.

— To nám zatím stačí? Hej, šenkýři, nalej deset piv! — poroučí klidně Hašek, a nakloňuje se ke mně, utěšuje:

— Neboj se, Franto, prachy dycky seženeme, neboť jsem zdědil tady v Košířích vilu »Božínku« a prodám ji. Čekám právě kupce. Vid', Hanuško, co bych taky dělal s vilou?

Hanuška vážně zakýval na souhlas, šenkýř postavil na stůl objednaná piva, sklenice pěkně zazvonily, a zpívalo se...

— Seš ještě agentem u banky »Slavie«? — ptal se mne Hašek, a když jsem přisvědčil, že ano, ihned rozvíjel plán, jak získat peníze.

— Dobrá, pomůžu tě ku kšeftu. Pojistíš mne na deset tisíc korun dle sazby II. a) na dobu dvacet let; to víš, znám to, byl jsem ve »Slávii« před lety úředníkem. K lékaři můžeme jít ještě dnes. Jsem zdravej, přijmou mě. Máš sebou lejstra?

— Jen ne tak prudce, Jaroušku, potřebuji tenhle měsíc obchod jako sůl, rozumíš — pořádný obchod, ale nemohu potřebovat »boudu«!

— Kdo tě řekl, že běží o »boudu«? — zlobil se Hašek. — Chci být pojištěn správně a reálně, mám povinnosti k rodině, jak víš. Přeji si zanechat svému klukovi Rišovi nějakou vhodnou památku, kdyby se se mnou něco neočekávaně přihodilo.

Hašek po této větě zesmutněl, sevřel rty, zamžoural očkama, jako by chtěl násilně potlačit pláč, a pak po chvíli mlčení řekl trhaně:

— Heleť, vždyť jsem pro Ríšu — neudělal — nic — dosud dobrého...

— To je všechno hezké, Jaroušku — povídám s nedůvěřivým úsměvem — ale když ty to nemyslíš...

— Vážně, chceš říct! — skočil mně prudce do řeči Hašek. — Mejlíš se, jako se ve mně mejlí celá řada lidí. Ale — čerta starýho ti budu vysvětlovat! — a Hašek zamračen, máchnul prudce rukou ve vzduchu, a po chvíli mlčení řekl krátce:

— Máš sebou lejstra? Máš — dobrá — piš. — Jaroslav Hašek — spisovatel — vlastně, ne, ne — to nepiš! To nemá fazonu. Napiš — soukromý úředník, zaměstnaný v »Českém slově«, majitel realit a vily »Božínky« v Košířích. Tak je to správný! — pochvaloval si Hašek spokojeně a odpovídal klidně na všechny otázky, jež jsou v pojišťovací smlouvě. Když byla smlouva dopsána a podepsána, Hašek prohodil ledabyle:

— Provisi dostaneš hned?

— Po lékařské prohlídce — odpověděl jsem suše.

— Šenkýři, nalez deset piv! — poručil Hašek opět, a zábava byla zase v proudu. Harmonikář spustil Jardovu zamilovanou: »Jenerál Vindyškree a dva vojanští páni, dva vojanští páni, od východu slunce jsou, vojnu započali, vojnu započali, hej — rup! — rup! — — —«

Co tak Hašek zpíval svým strašným, nemožným hlasem, seznámil jsem se blíže s jeho »nejlepším přítelem« — Hanuškou. Vypravoval velice mile, jak se spolu seznámili a jak cestovali světem:

— Bylo to v Židech v kořalně, zrovna když jsem byl na luftě asi tři tejdny. Víš, byl jsem na Pan-kráci zahákutej, třináct májovejch*) za blbej letňáček.***) Dařilo se mně moc mizerně, kamarádi byli v tahu, tak jsem sám jen tak srabařil: nějaká ta půda, sklep nebo jenom trhačka, bylo moje celý živobytí. Rosflákanej sem byl jako dnes. Tu přišel do tý kořalny Jarda. Říkali mu »pan redaktor«. Přised si ke mně a nechal nalejt všem. Myslel jsem, že je to nákej venkovskej prachovej křapík, tak jsem ho chtěl udělat,***) voklepám†) ho a von mně zašeptá do ucha: »Nech to, kamaráde, tady, pojďme na záchod a máš to pohodlnější; tady by si se moh' blamovat.« Vomlouval sem se, že jako nic, ale von nedbal a furt chtěl, abych na ten hajzl šel. Báł sem se, že je snad fízl a proto sem s ním nechtěl jít. Uhádl, člověče, co si vo něm myslím. Řek' mi to tak upřímně a voči se mu smály tak dobrácky, že sem s ním šel ven.

*) májcevejch = měsíců,

**) letňáček = vyloupený letní byt,

***) udělat = okrást,

†) voklepat = ohledat kapsu.

Tam mně ukázal všechny kapsy; byly děravý, až na jednu, a tam měl poslední zlatku. Řek', když bude upřímněj a všechno mu řeknu, že mi pomůže. Tak jsem mu všechno pověděl podle pravdy. Když jsem si tu a tam kapánek ve vypravování zalhal, to bys, kamaráde, nevěřil, Jarda to hned poznal a hned zařval: »Lžeš, je to tak a tak!« Člověče, čuměl sem jako vůl, žádnéj fízl by si takový maličkosti ani nevším' a von furt: »Lžeš, je to tak a tak!« Vono to vopravdu bylo tak, jak to von vysvětlil. Vod těch čas, kamaráde, Jardovi ani slovo nelžu, víš, vono je to marný; já nevím, jak to je, ale von ti akorát na všechno přijde. Vono se říká, že je učenej a že má dobrou palici, ale, sakra, dyť sou jiný taky učený a sou to hovada...« —

Hanuška jedním douškem vypil celou sklenici piva, zapálil si nabídnutou cigaretu, udělal několik bařů a pokračoval:

— Pak mi poručil, abych se slík' a vzal si jeho šaty. Myslel jsem, že si dělá srandu a proto jsem se slíkat nechtěl, ale von se vyslíknul až do košile sám. Co sem měl, člověče, dělat, když na mě furt dynoval. Von se voblík do mojích rosflákanejch hadrů a já do jeho, zaplatil v kořalně outratu a táhli sme dál. Zastavoval se u různých domů, kde prej, jak říkal, má bratra, strejce, kamaráda, tetu, a dělal návštěvy. Navštívil tak hezkou řadu příbuzných a přátel, ale konečně přece k večeru byl nóbl vystrojenej. Tu noc sme spolu proflákali v různéjch putykách, a druhej den navštívil pár knihkupců, napsal něco do novin, dal to tam a měl prachy, s kerejma sme hned ten den táhli na chmel do Žatce. Čtyři měsíce nás Praha neviděla;

Já byl rád, protože fízlové se už zas po mně sháňeli. —

Hanuška si spokojeně odplivl a opět vypil jedním douškem celou sklenici piva.

Hašek poroučel stále po desíti sklenicích, jako by chtěl utratit celou »zděděnou« vilu »Božinku«, a poroučel by snad do nekonečna, kdyby ho náhle nezarazil hlas šenkýřův: »Pánové, budu prosit platit!«

Hašek na chvíli oněměl tímto neočekávaným zákrokem, pak ale zařval:

— K čertu, copak už zavíráte? Dyť ještě není ani šest hodin!

— To je pravda — klidně řekl šenkýř — ale máte toho už hodně, a proto bych rád viděl nějaký peníze!

— Táá, a víte, člověče, kdo já jsem? Já jsem majitel realit, mám vilu, jsem úředník pod penzí, a já že nestojím za trochu té břčky, kterou nás tady napájíte?

— Pane, neřvete tak na mě! Jakživ sem vás neviděl a neznám vás! Houby je mně po tom, co jste anebo máte-li reality nebo ne. Tady jste vychlastli, sežrali a vykourili za sedm zlatejch třicet šest krejcarů, zaplaťte a bude zase dobře. Frajeření tady netrám! — prohlásil rozzlobený šenkýř — a udeřil býkovicem o stůl tak, že sklenice vyskakovaly, aby tím snad zdůraznil vážnost situace.

Hašek ihned změnil taktiku, když viděl, že narazil na paličáka. Počal vyjednávat velmi diplomaticky a navrhoval šenkýři různé způsoby, jak by bylo lze sanovat společný účet; leč šenkýř byl hluchý a tupý. Žádný navrhovaný plán se mu ne-

líbil a na vše odpovídal stereotypně: »Necamraj zbytečně — nebo!...« a významně uhodil vždy býkovicem na stůl.

V této trapné situaci padl zrak Haškov pod stůl a zůstal tam chvíli vězet. Pak Hašek vstal, požádal sousedy, aby mu udělali místo, že se chce vyhrabat ven. Postavil se proti šenkýři a zahulákal furiantsky: »He, šenkýři! Stojěj ty bakančata, co mám na nohouch, bratru za desítku — nebo ne?« a Hašek ukázal na své nové vysoké lovecké boty, v nichž jsem ho viděl po prvé a také naposled. Hostinský nejevil však o jeho boty žádného zájmu, ba naopak vyslovil se velmi neuctivě a řekl opovržlivě: »Beztóho je někde šlohli!« —

Hašek se durdil, nadával, pak ale usedl rychle na židli, zul boty a předal je Hanuškoví s příkazem, aby je někde v Židech prodal. Když Hanuška s botama odešel a my jsme osaměli, řekl jsem Haškovi, že silně pochybuji o Hanuškově návratu.

— Neblbni! — prohlásil Hašek. — Hanuška je poctivej člověk, a pak je můj — vopravdu, Franto, — nejlepšší kamarád, jakého jsem kdy poznal! Prodělali jsme spolu hodně na cestách, a staral se vždy o mne s takovou dojemnou péčí, jako bych byl nemluvně. Nikdy mne nenechal ve štychu, v každém případě mohl jsem se na něj spolehnout. Byli jsme jednou na bavorských hranicích a já jsem vážně ochuravěl; dostal jsem prudkou horečku a nemohl jsem najednou s fleku. Hanuška mne odnesl do stohu, ve kterém vyhrabal skryté lůžko. Bylo nutno přikládat mně studené obklady, ale neměli jsme ani kus hadru. Hanuška se však dlouho ne-

rozmyšlel; svlékl se sebe jedinou špinavou košili, ze škarpy přinesl vodu, košili namočil a dal mně na tělo křížový obklad, pěkně mě zavobalil, aby na mne nefoukal větříček, a pak šel do vesnice »shánět živobytí«. Za hodinu nebo za dvě přišel a přinesl různé hadry: košile, spodky, ženské košile a jednu spodničku, bandasku s lílékem a bandury. Že to všecko někde ukrad', bylo mně lhostejno; hlavní bylo, že mně vypomohl v bídě. Čtrnáct dní mne ošetřoval v tom stohu, čtrnáct dní sháněl živobytí a staral se o mne jako o své dítě, až jsem se pozdravil, že jsem mohl opustit ten brloh. Heleď, Franto, udělal by to hned tak každý? Hanuška, pravda, je zloděj, vyřazenej tou blbou společností; zeptej se ho, proč? Řekne ti, že byl synem velmi chudých rodičů, že mu jeho táta velmi záhy zemřel, strhl se při nakládání těžké železné pokladny, a on že musil již jako malý chlapec dřít, zanedbávat školu, ale rostl a sílil při tom fretu tak vesele, že ve čtrnácti letech z něho byl pěkný, svalnatý a silný chlapík. Byl sluhou v jednom obchodě, kde poctivě dřel od rána do noci. Jeho šéf, neduživý židák, si mladého Hanušku pořádně csedlal. Sekýroval ho pro každou maličkost dva roky, až mu došla jednoho dne trpělivost. Židák nadával totiž Hanuškově »smrkáčů«, »syčáků«, a Hanuška ho pořádně plesk' po hubě; židák se válel na zemi a vyplivoval zuby. Zavolali na Hanušku policajta, serval se i s ním, a proto byl na direkci, kam ho odvedli, bit. Později byl Hanuška odsouzen k 6 měsícům těžkého žaláře. Byl to první, zato však krutý trest. Hanuška jej právem označoval za nejmeně spravedlivý ze všech svých ostatních.

Zdravý, silný člověk měl se nechat tupiti jen proto, že byl chudým dělníkem? Příliš záhy poznal mocné — peníze a malomocnou chudobu. Zanevřel na zpupné, navobědvané panstvo — a krače. Mstí se za těch šest měsíců, a je mu dnes lhostejno, zavrou-li ho. Má za to, že svůj lepší život ztratil. Jednou dostal jakési záchvaty, že povede pořádný život, ale policie ho srazila opět zpět. Je to v podstatě ohromný dobrák, naivní, neohrabaný medvěd, poctivej kluk...«

Hašek domluvil, a chtěje zapít vyprahlé hrdlo, popadl sklenici, která stála na stole prázdná již pěknou chvíli, zadíval se na ni, pohlédl na mne a pak na šenkýře a smutně řekl:

— Šenkýři, nalej nám ještě dvě piva, a neboj se, kamarád jistě přinese prachy za boty.

Leč šenkýř byl neoblomný a mračil se, když se zadíval na Haškovy bosé nohy. Odplivl si, a nevšímaje si nás, řekl svým známým hostům:

— Podívejte se na tu pakáž, jde to do hospody bez peněz, furiansky poroučí všem hostům pivo, jakoby měli bangál, a když přijde k placení, jsou všichni švore. Pošle takovýho lotra s botama, který beztoho někde ukrad', aby je někde v Židech střelil, a teď tady dřepí bez peněz a bez bot. Znám takový ptáci, a dovedu s nima zatočit jak se patří! — a zamával hrozivě k nám bejkovcem.

Hašek se klidně usmál, přežvykuje v ústech zbytek doutníku.

Situace byla trapná, leč Haškův ohromný klid mne uspokojoval, takže jsem důvěřivě očekával šťastné rozuzlení.

Konečně se ve dveřích objevila usměvavá tvář Hanušková.

— Jsme zachráněni, Hanuška přišel bez bot! — vykřikl radostně Hašek.

A skutečně; Hanuška sice nepřišel bez bot, napať přinesl dokonce dvoje boty; jedny měl na nohou, a druhé držel, záře štěstím, v ruce. Krásné vysoké lovecké boty vyměnil v Židech za dvoje stará opravená perka a ještě položil na stůl před Haška z brusu novou dvacetikorunu.

Hašek se do přinesených bot ihned obul, zaplatil nedůvěřivému krčmáři útratu, při čemž zasyčel: »Nažer se těch hadrů — hlade!« — a poručil ještě tři piva. Když jsme dopili a chystali se k odchodu, Hašek poklepal na rameno Hanuškovu a vřele mu řekl: »Heleď, Franto, že je Hanuška poctivej kluk?!« —

*

Po několika dnech potkám cestovatele A. V. Friče. Zastaví mne a hned se ptá, neviděl-li jsem někde Haška.

— Dnes sice ne — odpovídám — ale především jsem s ním byl u lékaře.

— Copak, je nemocný?

— To není, ale pojistil jsem ho na život.

— Mamlas! (Frič si vztekle odplivl a bušil holí nervosně o patník chodníku.)

— Nechápu, proč by byl Jarde mamlas? Přece pojištěn má být každý rozumný člověk. Může se všelicos přihodit: nějaká nehoda, mrtvice, úraz...

— Nebo ho může někdo zastřelit — rozsekat —

lumpai! To se může ještě nejspíš přihodit, že ano? — poznamenává Frič jedovatě.

— Také se stávají takové případy — vysvětlují odborně — leč pojišťovna vyplatí pojištěný obnos i za těchto okolností, jsou-li totiž zaplacení premie. Zkoumati, byl-li pojištěnec lump, či hodný člověk, pojišťovně nepřísluší. Pouze zločince, zabýné-li rukou katovou, je vyřazen z pojišťovací smlouvy, a jeho rodina obdrží zpět pouze zaplacené premie. Přeješ-li si, vysvětlím ti rád všechny výhody, které pojišťovna svým členům poskytuje. Banka »Slavie«, kterou zastupuji, je známý solidní ústav, a já nepochybuji, že přistoupíš za člena, až tě přesvědčím fakty, jaký ti z toho kyne prospěch.

Frič po celou dobu, kdy jsem vykládal o pojištění, snaže se ho získat, pozoroval mne se sevřenými rty a v koutku mu zahrával ironický úsměv. Pak mne najednou přerušil neočekávanou otázkou:

— Jaký měl Jarde boty na sobě, když jste spolu šli k doktorovi?

— Nějaká stará perka ze Židů.

— Mizera! — zasyčel mezi sevřenými zuby.

— Dovol, prosím, nemohl bych tě navštívit ve tvém bytě?

— Pročpak ne; ukáži ti nádherné kaktusy. Přijď. Nazdar!

— Děkuji ti, ale neznám tvé adresy...

— Košíře — vila »Božinka« — to stačí. Doptáš se na mne velmi lehce.

— To je náhoda; ty tedy bydlíš v Jardově zděděné vile?

— V jaké Jardově vile?

— No, v Haškově vile. »Božinka«, jak říkáš, se jmenuje, že ano?

— Kdo tě tuhle blbost namluvil? — ptal se Frič se smíchem.

— Hašek sám; vždyť proto jsem ho pojistil, že je majitelem realit a vily »Božinky« v Košířích — řekl jsem a tušil již, že běží zase o nějakou novou Haškovu taškařinu.

— A ty žes mu na tu pohádku nalít'? — ptal se Frič.

— Inu, pravda, znám Jardu, ale když mne ujišťoval tak vážně a nekynul mu z toho žádný prospěch, proč bych, můj bože, nevěřil?

— Vila »Božinka« patří mně, rozumíš? Toho lumpa jsem u sebe nějaký čas přechovával.

— To je dobré, hehehe, a von shání na tu vilu kupce!

Když se mne ptal, kde jsem nabral tyto informace, jal jsem se vypravovat užaslému Fričovi, jak jsem se sešel několik dnů před tím s Haškem a Hanuškou v košířské hospodě. Když jsem končil tím, jak Hašek prodal ty lovecké boty, Frič, skřípaje zuby a třískaje holí do chodníku, zařval:

— Lotr! Mizera! Ty boty patřily mně také! Víš, nechtěl jsem o tom vůbec mluvit, kluka mizernýho mám rád, poněvadž je to velice schopný člověk, ale co mně provedl, přesahuje všechny meze. Ujal jsem se ho v takové situaci jako bývá toulavý kocour: rozsekaný, nevyspalý, potrháný, uvalený, urousaný a vyhladovělý. Dal jsem ho trochu do pořádku a domlouval jsem mu, aby zanechal toho života a pracoval, že mu poskytnu všestranné po-

moci. Pacholek mizerná, plakal a sliboval hory doly. Pravda, první týden se z domova ani nehnul a pilně pracoval. Napsal několik humoresek a při tom mne stále ujišťoval, »jak ho ten život teď těší«. Opravdu, měl jsem radost, že z Jardy udělám pořádného člověka. Sám jsem ho nutil druhý týden pobytu, aby šel na skleničku se mnou. Vím přece, že takové volné zvíře potřebuje pohyb a změnu. Zdráhal se jíti a říkal, »že je šťastný v mém zákoutí.« Upejpal se, pacholek, jako slečinka, než si konečně dal říci. Sotva se tak trochu vylízal — utek' jako kluk. Sebral mé lovecké boty, které jsem si pořídil na cesty a zanechal mně doma své křampy s touto visitkou.

Frič podal mně navštívenku, na kterou Hašek napsal:

Můj drahý příteli Friči!

Nemohu od Tebe odejít, abych nezanechal po sobě památku. Přijmi moje boty s takovou láskou, jako já si beru tvoje.

Tvůj vděčný přítel

Jaroslav Hašek.

Po přečtení tohoto lístku nemohl jsem se udržet a propukl jsem v křečovitý smích, tak nakažlivý, že i rozzlobený Frič se smál nakonec také.

Viděl jsem Haška v Hanuškově společnosti po této příhodě ještě několikrát, ale vždy v ubohém stavu. Naposledy bylo to v roce 1914. Tehdy přišel

Hašek s Hanuškou z několikaměsíční cesty na Žižkov do hospody »Na Smetance«, kde »strana mírného pokroku v mezích zákona« měla svou odbočku.

Přišli až hrůza roztrhání. Na hlavě vysoké lesklé čepice, tak zvané »bekovky«, jaké kdysi nosívali podskaláci; kolem krku místo kravat fáče na rány, kalhoty tak potrháné, že bylo viděti tělo (neměli spodků), v ruce silnou sukovku, uříznutou se stromu, zablácení a špinaví, jako by se půl roku vůbec nemyli. Hostinský Haška ani nepoznal a proto je nechtěl do hospody ani pustit.

Nic nepomohlo, že počal Jarda křičet, že je spisovatel Jaroslav Hašek. Číšník, který ho vůbec neznal, běžel ihned pro stráž. Seděl jsem v lokále, a hostinský přišel, abych se šel podívat na vagabunda, který se vydává za Haška.

Přiznávám se, že bych ho také sotva byl poznal, kdyby Jarda nebyl vykřikl:

— Pozdrav tě, Franto, všichni čerti; co na mě tak vejříš?

— Pro Krista pána, Jardo, ty vypadáš! a Hanuška taky. Potkat vás tak někde v lese, na mou čest, všechny kapsy bych dobrovolně obrátil.

Když přišel strážník s číšníkem, našel nás již v důvěrném hovoru, a proto odešel, aniž by přijal od Haška nabídnuté pohostění.

Hostinský Jirman pak ochotně poskytl, čeho bylo třeba: kartáče, mazadla na boty, umyvadla, nití a jehel. Když se oba jakž takž zrestaurovali a trochu se posilnili jídlem a sklenkou, Hašek prohlásil, že ještě dnes musí jít k »Flekům«.

Šel jsem s nimi. U Fleků sedělo mnoho Haškových kamarádů, mezi nimi Kuděj, Longen, kteří Haška přijali udiveně a s rozpaky, protože byl tak vyšňořen a ještě k tomu — s Hanuškou!

Hosté si v celé zahradě upínali před nimi kapsy. To Haškovi neušlo a protože byl zlomyslný, smekl čepici a chodil od stolu ke stolu — žebrat. Co dostal, dal Hanuškově. Mezitím už jeho přátelé zmizeli ze zahrady, takže jsme tam zůstali jen my tři. Proto jsme odešli také.

Venku před hospodou, »vzali« nám Hanušku detektivové. Hašek zuřivě Hanušku bránil, nadával tak, že jsem měl co dělat, abych ho udržel.

Hanuška ho sám napomínal:

— Nech toho, Jardo, však se zase sejdem!»

Sešli-li se ještě, nevím.

•

ÚČETNÍM JAROSLAVA HAŠKA.

»Náš účetní,« představoval mne vždycky Hašek, který byl spolunakladatelem svého slavného »Vojáka Švejka«. Lidé vyvalovali oči, nechápajíce, jak je to možno, že Hašek potřebuje účetního, je-li tak často »dutý«.

Leč moje úloha nebyla tak zcela podřadná. Bylo mojí starostí, aby paní Husáková v Brně dostala pokaždé svých 200 objednaných Švejků, aby je dostal i Píša atd. Sám jsem počítal, balil a — vedl účty. To byla ta nejošemetnější věc na světě. Přišly-li peníze, stopil je buď Jarda, Franta, Šurinka, nebo i Beta. A tak jsme nikdo nevěděl, kdo platil a kdo nikoli.

Zdánlivě hlavní tato úloha byla však ve skutečnosti také velmi podřadná. »Nech toho, beztak máš už žízeň!« říkal mi můj dobromyslný šéf, sotva jsem se dal do práce. A sám mne odvedl do hospody, aby se chlubil, že má účetního.

Leč hlavní můj úkol spočíval ve věcech ožehavějších.

»V jedenáct musím být venku, zaříd' to,« zahulčel mi Hašek často po straně do ucha. Ihned na to se dal do nervosního přecházení pokoje, proplétaje se mezi balíky »Švejků«, které sloužily za židle, polštáře, někdy i za lůžko.

Sklopil jsem oči, bale 13/12 Švejků a přemýšleje o triku, jak vysvobodit princeznu ze spárů drakových, či spíše draka z rukou princezniných — Haška z rukou nedůvěřivé Šurinky, která v každé maličkosti větrila nebezpečí. Měla, chudinka, zdravý instinkt. Po každé se držela Haška, abychom se nemohli smluvit. Jarda již po mně blýskal očima, viděl jsem, jak zatíná zuby, abych si vzpomněl na svůj úkol — a já nic. Na Vinohradské záložně tlouklo půl jedenácté. Haškova netrpělivost se měnila v zuření. Jeho kroky byly čím dále, tím větší a rychlejší.

Abych ho ještě více potýral, vzal jsem klidně kloubek a klidně prohlásil: »Až přijde Franta, řekni mu, aby to odnesl na poštu! Už to kolikrát urgovali. Nazdar!«

Hašek zakoulel očima. Já nic, sáhnu klidně na kliku a vyjdu na chodbu. Za dveřmi slyším, jak láteří, že nic nedělám, že je ve všem nepořádek atd. Ale já sestupuji hodně hlomozně se schodů.

Pak náhle se obrátím a pádím po třech schodech nazpět, abych se udýchal a vyhlížel pokud možno pravděpodobně. Bez zaklepání vrazím do dveří.

»Ježíšmarjá, Jardo, Lada ti vzkazuje, že máš dnes v jedenáct přijít k němu do bytu. Včera mi to říkal — zapomněl jsem na to.«

»To je kluk pitomá! V jedenáct. Ted' je půl pryč! Jak tam mohu být v jedenáct. To je nesmysl! Co máš v hlavě? Ježíšmarjá. Co děláš, co máš v hlavě? Šuro, honem, podej mi boty! Takovou pitomost jsem ještě neviděl!«

Šurinka stála, chudák, celá vyjevená, vidouc, jak Hašek láteří. Neměla ani stínu podezření, sama všechno mu snesla.

»A ty, pan Suk, jdi s Jaroslavem, víš, on slabý, on pít, a přiveď domů. Nepuť ho, dyby chtěl jít pít.«

»Nebojte se, půjdu s ním, a přivedu ho.«

»Připrav mi oběd, Šurinko, přijdu za dvě hodiny. No jistě, čestné slovo, že přijdu. Nestačí ti to, řeknu-li —?«

Šurinka se konečně dala uspokojit a propustila nás. Za dveřmi se obrátím na Haška: »A přijdeš?«

»Zbláznil jsi se?!«

Sesmutněl jsem. »Mám se blamovat?« Náhle jsem se rozhodl. »Jádo, já se vrátím a řeknu Šuře, že jsi mi utekl. Že jsi mně skočil do rozjeté tramvaje a že jsem tě už nedohonil!«

»Dobrá!« řekl klidně Hašek. »Já na tě počkám u Holýho.«

»Já jsem to říkala, pan Suk, daj pozor, on ujde. On ne muž, on baba. Víš, pan Suk, jdi k Jelínkovi, k Petříkům, Mázům a najdi ho. A pak ho přiveď, řekni, že Šura nemocná, srdce, víš, jdi, pan Suk.«

»Najdu-li ho,« zapochyboval jsem a vyšel na schody.

Hašek na mě čekal pár kroků odtud v hostinci. Dali jsme se na cestu Prahou. Byla to křížová cesta — s tím rozdílem, že místo svatých obrázků byly to hospody. »A co Šura?« staral jsem se, »aby nás tady tak našla! Půjdu se za ní podívat.«

Dojel jsem na Žižkov, a k Šurince.

»Ještě nepřišel? Ne?! U Lady byl, ale odešel. U Petříku byl taky, ale jinde ne. Myslil jsem, že šel domů!«

»Jdi, pan Suk, a hledej eště.«

Jel jsem tedy nazpět.

Sedíce u Jelínka, na Šuru jsme pomalu zapomněli. K večeru se však otevrou dveře a v nich se zjeví Šura.

»Tak, a teď jsme v loži!« zahučel jsem Haškovi do ucha, klesaje na duchu, protože jsem nepochyboval o odhalení obojakosti své hry.

Ale Hašek vyskočil, zrudl a šermuje ve vzduchu rukama, rozeřval se přes celou hospodu: »Ty zrádče, ty rošťáku, ty gauneře, ty jsi nás zradil. Koukej, ať vypadneš! Teď odešel a zase se vrátil, ten špehoun špinavej. Marš ven!« a rozpráhl se k těžké ráně.

V tom mezi nás již skočila Šurinka. »Jaroslavčík, to nepravda, pán Suk hodnej, on nezradit nic, já u Petříků, u Mázů, až tady tě našla. Nech pan Suk,« uklidňovala ho.

Hašek sklesl zdrceně za stůl a řekl hlasem strašně smutným, jako Kristus v zahradě Gethseman-ské: »To jsem si ale na tebe nemyslel, že mě takhle zradíš!«

JAK JSEM BYL POVÝŠEN NA HAŠKOVA SEKRETÁŘE.

Jednoho dne vzal si můj dobrý přítel Haška stranou a domlouval mi, aby mne nekazil pitím. »Ty si konečně starý piják, že jo, ale on je mladý hoch.«

»Pravda,« uznal Hašek, »vyhodíme ho.«

A tak se stalo, že druhého dne jsem dostal tuto úřední výpověď:

»Pane,
jelikož soustavně poškozuje naši firmu pomluvami, jako bychom vás špatně honorovali a ve fejtonech nás líčíte jako vydfiduchy a vochlasty,
jelikož vaše ledabylost v docházce do kanceláře přesahuje všechny meze a vaše výmluvy operují nicotnými důvody dostaveníček a cest po Slovensku,
dáváme vám tímto výpověď.
Jelikož vaše ledabylost firmu poškodila, nepřísluší vám žádná odměna.

V úctě Jaroslav Hašek,
Franta Sauer.

Protože jsem nechápal morálních důvodů výpovědi, vyhledal jsem své »zaměstnavatele« v hospodě.

»Ani pivo!« prohlásil Hašek kategoricky.

»Ani buřta,« dodal stejným tónem Sauer.

Když jsem jim počal vyhrožovat, že prozradím všechna obchodní tajemství a risko odběratelů, které kupují s každým sešitem »Švejka«, protože není dopsán (a sotva kdy bude), prohlásil Hašek, že »se správní rada firmy odebere k poradě«. U prázdného stolu prodiskutovali moji záležitost, a vypivše tři piva, oznámili mi, že chci-li zůstat ve službách podniku, musím prokázat svoji způsobilost. Proto se mi ukládá, abych nejdéle do 30 minut přinesl peníze. Výši obnosu nechávají na mém úsudku, upozorňují však, že obnos nesmí být vybrán u některého knihkupce za sešity »Švejka« či »vypumpován« od Olbrachta.

Vzal jsem úkol na vědomí. V desíti minutách (Rudolf Medek měl neštěstí, že se náhodou uchýlil k černé kávě a novinám krátce před tím do kavárny »Tůmovka«) byl jsem zpět a položil na stůl 80 Kč.

Moji zaměstnavatelé vyvalili oči nad kvalifikací svého účetního, a po poradě »správní rady« mně oznámili, že jsem přijat nazpět do podniku a povýšen současně na sekretáře firmy. Získaný obnos že však propadá ve prospěch pokladny nakladatelství; náhradou že je mi přiřknut jeden »polák« a dvě piva.

»Pět piv na stůl!« zavolal jsem, vytahuje z kapsy současně dvacetikorunu, která mně zbývala z Medkovy stokoruny, pozoruje údiv svých zaměstnavatelů. »To je na oslavu mého povýšení,« dodal jsem, usklebuje se.

A tak se zhroutila dobrá vůle Haškova před mými účetnickými schopnostmi.

JAK SOUDIL JAROSLAV HAŠEK O NAŠICH REVOLUCIONÁŘÍCH.

Bylo to krátce po příjezdu Haška do Prahy, dne 20. prosince 1920; seděli jsme odpoledne společně v kavárně »Unionce«. Hašek studentům cosi vykládal o Rusku a jeho družka Šurinka učila se ze slabikáře česky. Tato idylka byla přerušena právě přisedším Klementem, který vpadl do místnosti jako štvaná laň, s očima vytřeštěnými, upocený, dlouhé vlasy rozcuchané, prskaje jako křeček, a rozkřikl se přes celou kavárnu:

— Četníci právě dobývají dělnický dům! Proletariát prolévá krev! Soldateska řádí jako zběsilá a vy tady klidně sedíte jako staré baby! Fuj, styďte se! Kdo z vás chce nositi po celý život na čele znak zrádce, nechť tady dřepí! Kdo však má ještě v těle špetku studu, ten okamžitě půjde se mnou, na pomoc proletariátu!

Klement, celý urččený, domluvil; studenti, kteří do té chvíle neměli ani potuchy o tom, co se současně děje v dělnickém domě, omlouvali se Klementovi a ihned tam s ním spěchali. Hašek chtěl také ven, leč Šurinka, tušíc nebezpečí, zastoupila mu cestu.

— Šurinko, neblbni a pusť! Přece nemohu nechat kamarády v nebezpečí!

— Jarušku — tebe zastrelit — co já sama počnu? vzdychala Šurinka.

— Neboj se, Praha není Sibiř. A pak nikam nepolezu — znáš mne!

— Da, da, znám — moc dobře znám — proto zůstaň.

— Není to možno — pusť.

— Jaruško — ne! — a plačící Šurinka chytla ho okolo krku.

— Suro — nezlob! Co pak jsem malej chlapeček?

— Charašo! Půjdu s tebou!

— Ne! Tady zůstaneš, s Frantou!

Šurinka poznala, že každý odpor je marný, pustila Haška a prosila jen:

— Franci, di, di s Jaruškem a buď moudrý! Přiveď ho sem! Víš, on slabý člověk. Já bojím, že zastrelí Jaruška. Dej pozor — di, di!

— Když jsme došli k dělnickému domu, viděli jsme veházet do nádvoří četú četníků v plné polní výzbroji a hlouček dělníků.

Tak jsem se stal s Haškem svědkem trapnému boji o Lidový dům, mezi sociálně-demokratickou pravicí a levicí.

Za pravé křídlo bojovali četníci a za levé hlouček továrních dělníků. Prošli jsme nádvořím; četníci stáli tu v řadě, s ručnicemi u nohou. Nervosní důvěrníci pobíhali sem a tam. Hloučky dělníků rozčileně diskutovaly. Padlo hodně ostrých slov, ale jinak byl klid — klid před bouří... Hašek pozoroval vše se zájmem žurnalisty a pak náhle řekl:

— Franto — pojd'! — a táhl mne za rukáv ven.

— Kam?

— Do »Unionky« k Šurince.
 — Jdi, ale já zůstanu zde.
 — Nemá to smyslu!
 — Počkám, co se bude dít.
 — Nesmysl! To je přece jasné, jak to dopadne.
 — To nemůžeš vědět.
 — Leda, že bych byl trouba jako ty!
 — Co teda soudíš?
 — Že četníci na daný povel zakročí svou mocí.
 — K tomu nedojde.
 — Vole! Dyť je to sehraný, jak se na to podíváš, hehehe.
 — Jardo, to by byla z toho pěkná mela v celé republice.
 — Houby bude! Tady padne pár ran, četníci vytlačí dav z nádvoří na ulici, lidi si trochu pohubou a pudou spát.
 — To já myslím, že by se to tak lehce nesprávil. Lid by byl pobouřen, stávkoval by, a mohlo by se to vystupňovat až k revoluci.
 — Hehehe, u nás a revoluce! K smíchu!
 — Proč?
 — Poněvadž jsme holubičí národ.
 — Který si právě vybojoval svou samostatnost.
 — Kde a jak si ji vybojoval?
 — Přirozeně za hranicemi, v Rusku, v Itálii, ve Francii...
 — Tomu ty nerozumíš. Byl jsem v Rusku a také v legii a vím, za jakých okolností vstupoval český člověk do legie, ale to ti povídat nebudu, poněvadž je to kapitola sama pro sebe. Jen to ti řeknu, že všechny vlády, které stály v boji proti Němcům a Austriákům, daly svolení k formování českého

vojska až tehdy, když ho potřebovaly k svému prospěchu. Tak se stal náš člověk se svolením čtyřdohodové moci — revolucionářem... Našinec umí dobře sloužit, poslouchat, umí poctivě dělat žoldáka, žandarma, sluhu, dienstmanna, policajta, ale nějakého revolucionáře? Kam tě vede slepá vášeň!

— Kdyby to tak bylo, jak povídáš, sloužil by národ Habsburkům do roztrhání; a přece tomu tak nebylo.

— Kdyby Karel nebyl pitomec a jeho diplomati hlbeci, sloužil by i dnes náš národ jemu...

— Jardo, já tady zůstanu a ty jdi k Šurince.

— Dobrá, zůstaň. Aspoň se přesvědčíš, že to tak dopadne.

Hašek odešel, já zůstal v »Lidovém domě«. A dopadlo to tak...

*

Druhý den byla vyhlášena v celé republice stávka. Padly výstřely a tekla na ulici krev. Lidé byli zavíráni a propouštěni z práce. Toho dne šel jsem s Haškem do Prahy. V Hyberské ulici narazili jsme na kordon četníků, kteří uzavírali celou ulici. U »Lidového domu« povídám Haškovi:

— Vidíš, Jaroušku, že se včerejší zakročení neodbylo tak hladce, jak jsi předpokládal.

— Poněvadž mě nenapadlo, že budou vedoucí komunisti takoví janci, a že tak snadno skočí na špek. Copak takhle se to dělá? a Hašek si odplivl a s humorem řekl:

— Udělat to tak někteří továřiši komisaři v Rusku, Lenin je nechá zavřít.

- Proč?
- Pro blbost!
- Tomu nerozumím, Jaroušku, myslím, že hájí svoje dobré právo.
- Právo má ten, kdo má moc! Podívej se na ty bajonety — to je právo! Holé ruce, štekavá huba a prázdný žaludek, to je — hovno!
- Ty tedy nevěříš v sociální revoluci?
- Člověče, jak pak ne, vždyť jsem pro ni také dělal, ale u nás v Čechách ji proděláme tak, jako 28. října v roce 1918.
- Pročpak?
- Protože u nás nebyli, nejsou a nebudou — revolucionáři!

*

HAŠKOVA MANŽELSTVÍ.

Letmo jsme se již dotkli trochu ožehavého fakta Haškovy bigamie. Než — bylo by chybou předem ho odsuzovat. Jistě, že měl Jarmilu Majerovou, kterou si vzal v roce 1910, velmi rád. Nedovedl hýti trochu vypočítavým. Je sice známo, že den před svatbou Hašek zmizel s obzoru a ne a ne ho najít. Hledali ho po všech hospodách, až ho konečně objevili zpitého v hostinci, dovezli domů, oblékli do svatebních šatů a odvezli do kostela. Musili si hodně pospíšet, aby kněz neutekl. To však nebylo proto, že by byl měl paní Jarmilu málo rád.

Haškův život byl známý více, než kohokoliv jiného. Znala jej i rodina jeho vyvolené; nebylo proto divu, že sňatku všemožně bránila. Než oba byli umínění. Hašek šel tak daleko, že před sňatkem vstoupil nazpět do římsko-katolické církve, a v košířském kostelíku, klímaje po opičce, klečel zkroušeně se svíčkou v ruce před oltářem, čině pokání.*)

Jistě, že v Haškově rodině nebylo příliš spokojenosti. Ani po svatbě nedovedl zanechat svého

*) V římsko-katolické církvi Hašek po tomto návratu již zůstal. Ne proto, že by měl k církvi nějaké sklony, ale z rekreace. Neboť málo kdo napsal tak výstižné antiklerikální humoresky, jako on. V Rusku se však přece jen odhodlal a dal se na pravosláví. Jistě, že i to bylo jeho zřetlem.

bohémského života. Proto se jeho žena musila spokojiti jedinou jeho manželskou předností: věrností.

Je to podivné: Hašek nebyl nikterak eroticky založen. Při svém humoru pomíjel mimovolně věci lásky a sexu, o nichž vtipkuje kdekdo. Jedinkrát jsme od něho neslyšeli dvojsmyslný vtip nebo anekdotu. A nikoli z pokrytectví. Usedl velmi rád do společnosti prostitutek, častoval je stejně, jako ostatní. Při tom si k nim nejmenšího nedovolil. Jednu z nich, starší, ztloustlou, v Celetné ulici jmenoval dokonce svou nejlepší přítelkyní. Přece však největší důvěrností, kterou jsem mezi nimi viděl, bylo, že ji kdysi Hašek (notně stříknutý) požádal o pořádnou facku.

»Ale, Jardo, nebudu tě přeci fackovat!«

»Andulo, taková seš přítelkyně, ani takovou službičku mi neuděláš,« domlouval jí Hašek, uražený její neoblomností. Pak přece jenom ji přemluvil, a nastaviv tvář, stiskl zuby.

Facka mlaskla.

»Tak, teď mi je zas dobře. Přines pár rumů!«

S první svou ženou měl jediného syna, Ríšu. Měl ho velmi rád; byl hrdý na to, že je to chytrý klouček. Rád se o něm v důvěrné chvílce rozhovořil.

Ale dostal se do Ruska, a pět let odloučení a střídmosti (neboť Hašek se vyhýbal styku s ženami, které se mu nabízely, a těch bylo všude dosti) způsobilo, že se oženil po druhé. Jak, neví

nikdo. Hašek sám vykládal historii tak, že je málo věrohodná.

Když se vrátil do Prahy, objevil se se Šurou. »Kněžna Alexandra Lvova!« představoval ji. »Za-
jal jsem ji v jedné vesnici a měla být popravena,« říkal. »Ale já jsem ji zachránil —. Je to neteř bývalého ruského ministerského předsedy.« A Šurinka, Haškem nepochybně předem už poučená, horlivě přitakávala.

Leč ani ona jistě nepoznala spokojenosti. Hašek se nedovedl ani pak zdržeti pití. Tak ho nacházíme opět v hospodách, hospůdkách i putykách. Šurinka byla však statečnější paní Jarmily: chodila s ním, bojujíc s jeho sklony a odvlékajíc ho v posledních chvílích domů. Byla tak statečná, že se leckdy nezalekla širokých plecí pijáka, který chtěl Haška odvésti.

Viděl, že se o něho stará a měl ji proto rád. Leč vážil-li si inteligence první své ženy, s kterou se i nyní potají stýkával na romantických dostavníčkách jako gymnasista, byl jeho poměr k Šurince mnohem vážnější: jeho hlavním motivem byl pocit odpovědnosti. Hašek si uvědomoval její odvalu, když se odhodlala jeti s ním odkudsi z Kavkazu do středu Evropy, a hlavně — její opuštěnost. Jistě, že jen to bylo příčinou, že si Hašek, kterému — budiž to v zájmu pravdy řečeno — často překážela v hýření, ani nevzpomněl, že by ji mohl opustiti.

Necítil-li Hašek odpovědnosti v žádné ze svět-
ských záležitostí, nezapomínal na ni u své druhé
ženy. Věděl, že umírá, a on, který by se jindy byl
jen smál, zavolał notáře a jmenoval ji svou uni-
versální dědičkou. — Tím prozradil jen to, co jsme
o něm tvrdili výše: že v cyniku a věčném humo-
ristovi žil člověk velice vážný. Vítězil-li rozumář,
vítězil až v posledním okamžiku, jako byl tento.

*

OSUDY DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA.

Nebylo napsáno tak dobrého humoristického románu, jako je poslední, vrcholné Haškovo dílo. Čistě materiální okolnost, že dosud vydání dosáhlo téměř 100.000 výtisků, dokazuje, že je to v Čechách nejpopulárnější kniha.

To byl asi důvod, proč kde který ubožáček, který při napsání první věty neulomí obě nožičky svého pera, se sebral, aby těžil z Haškovy popularity a jeho — smrti. Nebylo by námitek, kdyby to vše, co bylo napsáno, nebylo tak neskonale povrechní, tak nesmírně maloduché a leckdy — lživé.

»České slovo« otiskovalo nedávno šlágrovitě historie ze života zaručeně pravého Ia Švejka, sluhý nadporučíka Lukáše, Straštilipky. Je těžko dokazovati nepravost Haškových veršů. Leč ještě obtížnější by jistě bylo dokázati jejich věrohodný původ. Čím více vzrůstá popularita »Dobrého vojáka Švejka,« tím méně je chápán.

Pan Morávek, českosocialistický kritik, chápe ho jako jakousi rodinnou kroniku, bez významu, bez podkladu a bez — vážnosti. Stejně, jako ostatní povrechní analyticky Jaroslava Haška (Matěj Kuděj: Ve dvou se to lépe táhne), nedovedl pochopiti, že i Hašek byl geniem, který se odhodlal k velkému dílu, p o t l a č u j e svoji ledabylost, lenost a touhu po sklence.

»Osudy dobrého vojáka Švejka« jsou dílem mnohem vážnějším. Jaroslav Hašek neviděl pouze jediného nadporučíka, který se jmenoval Lukáš, jednoho polního kuráta či důstojnického sluhu. Ne-fotografoval věrně »dle přírody« ubohou, maloměstskou historii kteréśi kumpanie. V tom případě byl by zanikl jeho Švejk stejně neslavně jako řada průměrných knížek tohoto žánru. Švejk, to není ubohý Straštilipka. I kdyby z něho snad něco byl Hašek převzal, kdyby ho byl znal — byl by o něm nemohl psát dříve, před válkou, kdy ho znáti ještě nemohl, a přece o něm psal.

Švejk, pokud se neobjevuje v nejsměšnějších situacích, měl býti typem malého českého člověka, onoho nepatrného »geniálního idiota«, o němž psal Olbracht. Typem kohosi mezi naivním, umíněným českým sedlákem a mezi vážnějším českým dělníkem. Člověk, odchovaný třistaletým ústrkem, nedivící se ničemu, s mohamedánskou pasivní filosofií, přejímající moc a nadvládu. Ne revolucionář. Švejk, stejně jako většina českých lidí, nedovede býti revolucionářem. Ponížený v prach s nesmrtelnou fajfčíčkou spokojuje se drobty. A vzbouří-li se, vzbouří se nesmírně hloupě, směšně hloupě; dovede se vzbouřiti pouze malicherností proti malichernosti.

Rozumný na jedné straně, fatalista na druhé.

Či není Švejk rozumný? Rozumný zvláštní empirickou metodou, která z něho právě činí tu nejvyšší humoristickou postavu české literatury? Tou svou empirií, která uváží nejdříve všechny podobné případy domovnic, tetiček, hokynářek atd., než se odváží kýchnouti!

»Já jsem tady proto, že jsem zastřelil Ferdinanda,« tak nějak to říká Švejk svým druhům na policejním ředitelství po svém zatčení v prvním dílu. Ani ho nenapadne ospravedlňovati se. Úřady mají pravdu v každém případě. Proto tam ti páni studují. Vědí více, než my. To je jeho názor na dnešní společenský řád. Nenapadá ho kritisovat rakušáctví. Ono má moc. Proto pokrčí rameny a klidně se vzdá.

A není to obrazem naší inteligence a polointeligence před a ve světové válce? Nebylo těch několik pravých revolucionářů, (kteří si neučinili z tehdejší své činnosti zaměstnání), pouze zářivými výjimkami, potvrzujícími pravidlo?

*

Bylo to krátce potom, kdy se Hašek vrátil z Ruska. Jeho dávní přátelé, majíce ho potkati, přecházeli rozpačitě na druhou stranu ulice, aby se mu vyhnuli, neboť noviny (Národní listy, Národní politika, Večer, České slovo), psaly o hrozných zvěrstvích Haškových v sovětském Rusku.

Tehdy počal si již rozvrhovati svého »Dobrého vojáka Švejka«, tehdy právě oplýval nejlepšími svými nápady a — chutí k práci.

Jeho popularita — negativní sice — stále vzrůstala, neboť Hašek byl pokládán za jediného, kdo pořádně viděl tajemství rudého východu. Tím lze odůvodniti zájem, který projevovali nakladatelé o Haškovy budoucí knihy.

A Hašek sliboval. Slíbil Svěcenému »Švejka a bolševiků«, Šaldovi v Melantrichu »Švejka v ruském zajetí«, Tribuně opět »Švejka v Bugulumě«. Nakladatelé mnuh si ruce nadějí na tučné zisky a rádi dávali zálohu. Hašek si mnuh radostí ruce také.

Jednoho dne svěřil se se svým nápadem napsati »Dobrého vojáka Švejka« postavě stejně populární a stejně originelní, jako byl sám: Frantovi Saurovi ze Žižkova.*) Vykládal dlouho o svém typickém hrdinovi, mžikaje svýma malýma očima, tonoucima v sádle jeho tváří. A Franta se smál na celé kolo.

Hašek byl spokojen.

»Franto, budeš mi dělat nakladatele!«

»Nakladatele —?«

»No ano, co se tomu divíš? Což neseženeš nějakou tisícovku?«

»No to jó!«

A již si plácli. Bylo ujednáno.

Sauer, jehož zaměstnání počalo zámečníkem a pokračovalo přes montéra, agenta banky Slavie, přes pašeráka, lampáře, vážného, uniformovaného funebráka k trestanci (ve válce), byl tehdy náhodou obchodníkem střížním zbožím. Bohužel, i tato jeho kariéra se následkem tehdejší obchodní krise chýlila ke konci. A tak Sauer odprodal pod cenou, co se odprodati dalo a připravoval se na roli nakladatele nejslavnějšího českého románu.

I tak bylo však peněz málo. Proto počal vyjednávat s tehdejším hostinským Lipertem, aby se

*) Budíž mi prominuta chvála mého spoluauctora, která mu plně náleží!

stal spolunakladatelem. Když jednání ztroskotalo, byl přijat za společníka Václav Čermák, fotograf.

Tak se ustavilo nejgrotesknější nakladatelství posledních let. »Byl jsem dobrým montérem, dobrým pašerákem — proč bych tedy nemohl být dobrým nakladatelem?« říkal Sauer, a jeho naděje se splnily.

Po malých hospůdkách žižkovských vznikala tehdy nesmírně Švejk. Tak, jak byl psán, bylo napsáno málo literárních děl.

Hašek v něm totiž viděl vskutku své vrcholné dílo, a proto na něm pracoval nesmírně vážně. Nebylo kapitoly, nebylo jediného příběhu, který by byl předem nevypravoval. Nikoli snad ve společnosti uhlazených literátů či mezi svými žárlivými literárními přáteli, nýbrž v hospůdkách mezi malíři pokojů, zedníky, truhláři, nádeníky, zloději a nevěstkami. A jeho malinká očka tékala při tom s jednoho dělníka na druhého, pozorující, jaký dojem jeho vyprávění vyvolá. A nazítří vyprávěl tentýž příběh jinde, s jinými okolnostmi. Pak pečlivě vybíral podle dojmu, který vyprávění vyvolalo.

Hašek při vši své inteligenci a schopnostech nepsal pro akademiky. Psal pro lid. A jistě, že dosáhl svého cíle. Nelze popsati, jak zářil štěstím, když v kořalně na sudu našel opilce, prohýbajícího se smíchem nad sešitem Švejka. V tom jedině byl Hašek ješitný. Měl však na ješitnost plné právo.

*

Kdo viděl Haška psát nějakou humoresku v hospodě, když neměl ani haléře, mohl by říci, že Hašek psal lehce. Byl by to však omyl. Psal pouze tehdy, měl-li chut. Nevšímal si toho, že tiskárna, v níž byl dosti velký obnos dubiosní, láteřila, že Sauer věšel smutně hlavu. Hašek se smál a pil. Pak se opět vzehopil a napsal několik stránek.

Byly to i důsledky jeho choroby. Leckdy byl skleslý tak, že nedovedl napsati řádky, že nesvedl vtip, kterými jindy jen sršel, nestače je vykládati. Tehdy sedával malomyslně a smutně. Kdo by byl tušil, že je to předzvěstí jeho smrti?

Několikrát se Sauer pokusil k práci ho donutiti. Vzpomínám si, jak jednou přišel do Šnorovy hospody, záře svým dobromyslným úsměvem.

»Tak jsem ho, rošťáka, zavřel! Já mu dám, ne-psat. Je v pokoji, Jaroušek. Dal jsem mu tam papír, pero, inkoust, džbán piva, trochu rumu a nočník. Nepustím ho, dokud nedopíše celý sešit. Ať si se mnou nehraje, lajdák!«

A Franta, hrdý na funkci profousa, usedl k pivu, raduje se ze svého nápadu. Seděli jsme asi hodinu, když se v Husově třídě u Sauerova domu, kde bydlil i Hašek, počali sbíhati lidé. Vyběhneme na ulici. Ve třetím patře valí se z okna dým. Občas tam probleskne zděšená tvář Haškova.

»Pomóóóe! Hoří!«

Kterýsi duchapřítomný muž zavolal již hasiče.

»Ježíšmarjá, Jarda je tam zavřenej!« vyhrkl Sauer zoufale a vyběhl. V tom zatroubila již také stříkačka.

Sauer vyběhl do třetího patra současně s hasiči. Neměl kdy na otvírání, vrhl se na dveře a vyrazil

je ze strachu, že Hašek zatím uhořel. Leč v tomtéž okamžiku se zjevila Haškova tvář v kouři.

»Víš, Franto, já jsem měl takovou žízeň!« omlouval se, mezitím, co hasiči sahali po svých sekerkách.

Lze si představit jejich tváře, když spatřili dohořívající papíry v nočníku. Obrátili se, aby se vrhli na Haška.

»Nechte ho, kluci,« ozval se náhle jeden z nich, »dyk je to Jarda Hašek!«

»Pojďte na jednu,« dodal žhář, podpíraje skleslého Sauera, který se zoufale potácel ven.

Švejk pokračoval velmi pomalu. Hašek, jednak nemocný, jednak unavený, měl málokdy chuť ku práci. A pak: vyskytli se pokrytci, rozhlašující, že Švejk je nejsprostší román pod sluncem. Knihkupci nedůvěřovali nakladatelství a posílali balík za balíkem nazpět. Pak začala láteřit i tiskárna, kde se Švejk tiskl.

Sauer svěsil hlavu a šel k Haškovi: »Jaroušku, víš, oni na to všichni nadávají, že je to sprostý, nemoh' bys to aspoň vytečkovat?«

»Co?«

»No, ty některý slova, jako h«

Člověče, blázníš? Viděl jsi už někdy vytečkováný hovno? Já ještě ne, ty blbče!« A dal se do pláče, běhaje po pokoji.

Švejk zvolna pokračoval až na to, že společník Čermák z firmy vystoupil a místo něho ujal se řízení sám Hašek. Balík remitend za balíkem uváděly Sauera do zoufalství. Desítky nakladatelů, kterým Hašek napsal za zálohy smlouvy na vydání nejrozličnějších Švejků, hrozily zabavením. Hašek psal však pomalu dál. Ale pomaleji, než aby uspokojil řadu nadšených čtenářů.

Neboť náhle nastal obrat.

Jednoho dne přišla větší objednávka a při té, slánějící sešity, jsme náhle shledali, že první číslo, jehož se tisklo o tři tisíce více, než ostatních, chybí.

A knihkupci, jako by si řekli, počali nás bombardovati objednávkami. Švejk se vžíval. Pověst o něm šířila se rychleji, nežli o nějakém zazračném mastičkáři mezi lidem. Do týdne jsme musili konstatovati, že nám došla první tři čísla.

Hašek zářil. Šli jsme po ulici, kde skotačili kluci.

»Ty seš blbej jako Švejk!« vykřikl jeden.

»A ty seš jako Otto Katz!«

Hašek měl větší radost než dítě, které dostalo právě velkého houpacího koně. Ve vlaku, v tramvajích, za poledne na stavbách se lidé prohýbali smíchem nad žlutými sešity Švejků.

A Švejk rostl. »Budou toho dva díly, říká Hašek zprvu. Ale pak, když Švejk bloudil tak důkladně okolo Budějovic, Hašek přidal. »Víš, uděláme toho tři díly!« A když se tak dlouho pozdržel na každé

ze svých stanic, Hašek přidal ještě jeden. »Pět, a dost, Franto, už nepřidám ani stránku.« Než nedočekal se ani toho.

Několikrát ho napomínal žižkovský lékař dr. Grünfeld. Leč Hašek nedbal. Nebyl zdrav již tehdy, když se vrátil z Ruska. Přestálá cholera podryla jeho zdraví. A nás, kteří jsme ho znali, nemýlilo jeho dobré, zdravé vzezření.

Malíř Panuška, starý Haškův přítel, navrhl konečně Sauerovi, aby poslal Haška s ním do Lipnice nad Sázavou. Hašek to pokládal za krátký, bezstarostný výlet. Svolil a vypravil se.

Celý den ujišťoval Šurinku, že nikam nepůjde; Sauer láteřil, že to takhle dál nejde. A sotva jim Šurinka zadůvěřovala a odešla nakoupiti, vyskočil Hašek s postele, sebral nejnnutnější rekvizity a již ho neviděla.

»Neříkej nikomu, kde jsem,« přikazoval večer na nádraží Sauerovi, »a s ženskejma si dělej, co chceš. Chci mít trochu klidu!«

Zamýšlený týden se protáhl. Haškovi se Lipnice nesmírně zalíbila. Na konec napsal i pro Šurinku.

Ale »Švejk« stál. Hašek neměl ku psaní chuti, a nad to — docházely peníze. A tak nezbylo, než rozprodati za každou cenu knížku humoresek »Tři muži se žralokem«, aby bylo na živobytí.

Teprve skutečná nouze přiměla Haška, aby se dal opět do psaní. Po dlouhé době dostal Sauer konečně opět kousek rukopisu s dopisem, který pro zajímavost otiskujeme:

22/X 1924.

chystá jsem si pro tebe
 "Lupinka" da' to ti dojde, pozdravovat a líbat
 těhle "i Betu a Janu, jsi taká krásná a tak
 holý, je mne.
 Budeš včerejšího díla, poněvadž jsme loni
 hosté. Betu, pletla včera, včera.
 vč. Hanka, t. e. sp. ověř
 ! Světla a Jozana, p. p. Lupinka!
 Mne to kráje!
 Pozdraví Klusáka a všemny přátel
 po Velké Praze.

Trujillo, Toluca, Huasteca
Baja y Alta

Ale Sauerovi se Švejka sanovat již nepodařilo. Rostoucí dluh v tiskárně, nedostatek peněz na druhé vydání prvního dílu a (musí to být řečeno) pomluvy Haškových přátel způsobily, že Sauer odevzdal nakladatelství bez jakéhokoli nároku a se všemi aktivy Haškovi. »Švejka« ujal se pak nakladatel Synek, který financoval i druhé vydání a knížku »Mírová konference«, kterou Hašek napsal v Lipnici.

Lipničtí si brzy Haška oblíbili. Udělal u nich jakousi revoluci. Bylo-li to dříve hnízdo úplně nudné, stalo se pohybem Haškovým nejzajímavějším. Ne-

bylo konce návštěvám a pitkám. A Hašek měl radost, mohli-li lipnické přivést jakkoli do činnosti.

Uspořádal na příklad komunistickou schůzi, na které vyprávěl, za kolik milionů si přivezl z Ruska diamanty a při tom všechny shromážděné šikovně opil. Když tam pak přišel muž, který odepřel pít, poprali se a Hašek byl notně zboulován.

Jindy opět poučoval tamní obyvatele, že se nemají souditi. Prováděl to »náznovým vyučováním«, jak říkal.

Vybral si pro to dva sousedy, kteří spolu žili v naprosté shodě až na to, že každý z nich chodil do jiné hospody. Našel jednoho a povídal mu strašlivé věci, který prý o něm jeho soused říkal. Hemžilo se to zloději a vrahy.

»To že vo mně povídá? I ty holomku starej, počkej, já ti posvítím, to tě bude mrzet!« vyvalil chalupník oči.

Hašek zamrkal očkama, šel do druhé hospody a vyhledal protivníka.

»Poslouchej,« povídá nevinně, »ten tvůj soused vykládal mi právě »U koruny«, že prej máš penězokazeckou dílnu a že jsi vokrad nákýho Bělskýho. Já se ti divím, že si to necháš líbit.«

»Kdo? Vopraudu? Počkej tv lumpe. Rounou du de Brodu k soudu. Takovej holomek, von se vopováží!«

Podali na sebe žaloby.

Lze si představit jejich úžas, když oba dva volali za svědka Haška.

»Ti se už do smrti nebudou soudit!« smál se pak Hašek.

*

V té době upravil šikovný E. A. Longen »Švejka« pro divadelní představení v divadélku Adrie. Hašek, který nejprve láteril, ale jemuž se potom Švejk na prknech velice líbil, dal proto Longenovi autorisaci, že jedině on smí hrát Švejka po celé československé republice.

Když však mezi Longenem, Nollem, originálním reprezentantem Švejka, a ostatním ensemblem vypukl spor, dal Hašek s největším klidem autorské právo Nollovi. Noll cestoval tedy klidně po ČSR., šíře divadelní slávu Švejkovu.

Divadélka ujal se pak Fencel, který si dojel k Haškovi a vrátil se do Prahy s Haškovým potvrzením, že »jedině panu Fencelovi udílí se provozovací právo »Dobrého vojáka Švejka«.

Fencel zahájil proto soudní kampaň proti druhým provozovatelům.

A tak se u soudu sešla celá sbírka výhradních provozovacích práv.

*

Leč Hašek již pomalu chátral. Nebyl to ani tak následek pití, jako důsledky přestálé cholery v Rusku. Mýlili se, kdo se domnívali, že ho zachrání lipnickým vzduchem a klidným prostředím.

Vzduch mu nepomohl a prostředí přizpůsobil Hašek sobě.

Jedl čím dále méně. Nemohl spát. A zatím, co se smál, blížila se katastrofa. Psaní ho unavovalo. Získal tedy policajtova syna a diktoval mu poslední své kapitoly Švejka.

Jiného písař nesměl dělati. Hašek byl na jeho práci bdělý jako ostříž. Bylo-li potřeba piva či vína, nesměl pro ně dojíti. Neboť na to měl Hašek svého *p o d o m k a*; ubožáček, bývalý důstojnický sluha vojenských způsobů; ten směl však obstarávat i jedině pochůzky.

Třikrát denně musil se hlásit u Haška k raportu. Bylo-li ho třeba, zůstal; ne-li, mohl jít, ale musil ndati, kde se bude zdržovati.

Běda mu, chtěl-li něco ukliditi. Hašek se rozkřikl na to že je posluhovačka, myslí-li, že je takový chudák, aby nemohl míti služebnictvo. Neboť jeho práce nebyla tak snadná, jak by se zdálo. Nošení piva a vína často podomek podlehl a usnul i na mrazu.

Když ho jednou našli vedle dopitého džbánu vína spícího, zkrhlého jako rampouch, nazval ho Hašek objetí svého povolání.

Přes to však podomek (který zastává nyní tu-též funkci u malíře J. Panušky) pokládá svoji práci u Haška za nejsnazší a nejvýnosnější.

*

Sedě v mázbause, který si vyzdobil starým dubovým nábytkem, smál se tam Hašek jako český Gargantua, obklopen kamarády a svým »služebnictvem«.

Smíchem přemáhal nemoc. Leč dovedli-li se smáti lidé jeho vtipům a zaponínati s ním v mázbause na vše, odepřela to smrt.

Hašek uleh. Lipnice odumřela.

Lékař se namáhal, seč byl.

»Jen mne nešetři.« říkal Hašek, když mu lékař dával injekce a klystýr krátce před smrtí. »já jsem dal Švejka taky takhle zrasovat. Takhle je to správný.«

A za chvíli:

»Člověče, to umírání je děsně fajn! Kdybych byl věděl, že mě budou takhle píchat do p..... a do krku mně lejt čerta, to bych byl umřel už dávno!«

*

K CHARAKTERISTICE JAROSLAVA HAŠKA.

Haškova povaha, kterou zdánlivě podával jako by na dlani, byla bludištěm. Hašek nesnesl, aby někdo viděl do jeho myšlenek. Ne lával jich ani tušiti. Chtěl, aby ho každý pokládal za Švejka. Nesmírně se mu líbil termín »geniálního idiota«, jímž ho charakterisoval Ivan Olbracht. Jeho povaha nenesla však jediného znaku tohoto termínu. Byla spíše dětská, ne-li dětinská. Dětská na jedné straně, chytrá na druhé. Rozpor dvou úplně protichůdných prvků. Zápas dobra a zla, důvěry a podezřívavosti, pláče a smíchu, lásky a zlomyslnosti, byl základem jeho povahy. Hašek si jej nepřiznával ani sám. Bojoval jej jaksi podvědomě. Jeho odpor k průměrnosti, kterou by nezbytně mělo za následek přiznání barvy, způsoboval, že se schovával za vtip. A jeho vtip byl stejně nerozhodný, jako Hašek sám. Byl jediným východiskem z trapností. V základě dětinsky dobrý, v poentě až běda zlomyslný.

Vzpomínám jedné historky, která se odehrála několik měsíců před Haškovou smrtí v Lipnici.

Do hospody »U koruny« přišel chromý flašinetář a hrál nejrozvrzanější písničky. Hašek byl příliš dobrý, aby ho vyhodil, a příliš zlomyslný, aby se ho zbavil almužnou. Protože tam byla náhodou větší společnost, schoval se za vtip.

Vstal a přistoupil k flašinetáři:

»Nechceš si vydělat za dvě hodiny sto korun?«
Flašinetář vyvalil oči. Nevěřil. Hašek sáhl do kapsy a zamával mu zelenou bankovkou před očima.

»Chceš nebo nechceš?«

Flašinetář bázně přitakal, nemoha mu uvěřiti.

»Seber svých pět švestek, běž před faru, nejdál pět kroků přede dveřmi se postav a hraj bez přestání jednu a tutéž písničku dvě hodiny. Nesmíš se nechat vyhodit nebo přestat. Budou-li ti nadávat, nic si z toho nedělej a hraj dál. Provedeš-li to, bude tahle stokoruna tvoje.«

Flašinetář šel a hrál. Chudák farář! Dal mu abnužnu, pak nadával, chytal se za hlavu a křičel bolestí, pak zase nadarmo uplácel flašinetáře korunou. Nakonec chytil převléčnick a utekl z fary do polí, pronásledován věčným, chimérickým: Lístekku dubový, nepadej do vody...

Teprve po dvou hodinách zemdlený flašinetář přestal. Dostal stokorunu a ještě byl královsky pohoštěn.

Takový byl Jaroslav Hašek. Často třel bídu, vyškrabuje poslední haléř z kapsy. Než měl-li, nedovedl si peněz v nejmenším vážiti. Pamatuji, jak si kdysi vzpomněl, napsal mi z Lipnice, abych došel k nakladateli Šynkovi a napsal mu insert na »Mírovou konferenci«. Dostal jsem 50 Kč zálohy a pak mi k tomu Hašek vnutil 200 Kč. Pochybují, že mu o insert při tom běželo. Nedovedl však mítí dost peněz, když jich neměli jeho přátelé.

Jeden český spisovatel kdysi prohlásil, že se Hašek dá koupit za sklenku kořalky. Byla to jedna z největších lží. Hašek byl jeden z nejpoctivějších lidí. Pouze krátkozraký dal se zmásti jeho smíchem. Ani od svých dobrých kamarádů se nedal koupiti. Pravda: pojedl, popil. Ale řekl pravdu; neřekl-li, nakonec hostitele zesměšnil, nezachoval-li se jízlivěji.

Kdysi jsme seděli v jedné ze žižkovských hospůdek. Kdosi tam přivedl bohatého domácího, který si z války nahrabal pěkných pár statisíc. Pan domácí se chtěl před autorem Švejka »nkázati« a platil za celý stůl. Zábava byla v nejlepším, když přišel do hostince žebrák.

»Takovej mladej člověk, že se nestydíš, ty vo-bejdo, dybys šel pracovat!« rozkřikl se vypasený domácí, nevšímaje si žebrákovy protěsy a skleněného oka. »Koukej, ať zmizíš, nebo tě dám sebrat! — Není to pravda? Dyby šel na stavbu, ale takhle here podporu...«

»To se ví,« prohodil Hašek; »půjč mi kubo, pane domácí! Takhle chlastat, to by ještě uměl, ale dělat? To víš, pakáž!«

Chvilku si pokuřoval z darovaného doutníku. Pak se stal sentimentálním. »Ty seš dobrej kluk, pane domácí! Správnej!« Mezitím, co ho objímal, kopl do nás. »Koukej, jak to hoří!« V novém zimníku pana domácího vyvalovalo oči několik děr, propálených Haškovým doutníkem. »Já ti dám, ty ketasí!« odplivl si Hašek, když byl domácí za dveřmi.

Hašek nežil nežli svému humoru. Jemu obětoval všechno, zejména pravdu. Byl šťastný, mohl-li zalhat, aby stvořil vtip. A lhaní, lhaní pro vtip, šlo tak daleko, že vše, co vyprávěl, bylo nutno bráti s největší rezervou. Ví někdo, kdy vskutku mluvil pravdu, a kdy nikoli? Celý život byl mu vtipem; než — netoliko život, ale i smrt.

Leckdo se ptá, proč. Jaký je podklad těchto komedií? Je možno, aby měl někdo tak málo vážnosti? Aby neznal rozumového uvažování?

U Haška byly to zjevy vyloženě pathologické. V sovětském Rusku, kde nesměl pít, byl nesmírně vážný. Nepsal, leč politické úvodníky. Nenapsal humoresky, ačkoli v legiích vtipem jen sršel. Významní soudruzi říkali o něm, že je to »jeden z nejlepších lidí«.

Přišel, zasedl za stůl ve vinárně a přestal uvažovati. Žil vtipu a — okamžiku.

»Má milá, rozmilá, neplakej!

Život už není jinakej.

Dnes ještě bud'me veselí

v té naší bílé posteli,

a zítra? — co, zítra, kdožpak ví,

zítra si lehneme do rakví!«

Tyto Gellnerovy verše, které si kdysi zacitoval, mohl napsati na svůj štít. Žil krátkému, veselému dnešku, neznepokojuje se jedinou starostí o peníze, zdraví a rozum.

Byl šťastným ptákem okamžiku.

LITERÁRNÍ ČINNOST JAROSLAVA HAŠKA.

Jak jsme již podotkli, počal Hašek psáti na cestách po Slovensku. Posílal tehdy fejtony do »Národních listů«, jejichž literární hlídku redigoval Servác Heller. Byly to krátké črty, spíše cestopisné, nežli humoristické. Teprve mnohem později, asi v roce 1909, počal psáti humoresky a našel tak genre, který mu odpovídal nejlépe.

Než Hašek byl v první řadě bohémem a teprve v druhé literátem. Literatura, to byl jeho chléb. Psal často spíše na objednávku, nežli z vnitřní nutnosti. Proto nás také zarazí leckdy plochost jeho povídky, jakási náhlá povrchnost a — bezmyšlenkovitost. Čekáte marně na Haškův vtíp. Naleznete slibný začátek, který se rozplihuje ve žvatlání a prázdném povídání. A nakonec vidíte, že vtíp utekl. A obrátíte stránku, najdete povídku, hodnou Dickense, ba lepší.

Není to Haškovo plus. Dokumentuje to na jedné straně finanční poměr okamžiku, kdy povídku psal, a na druhé straně dokazuje to jeho ledabylost. Je omluvitelné, že napsal plochou humoresku v hostinci, kde vzrostl jeho účet nad platební možnost, aby někoho poslal s fejtonem pro zálohu. Není však důkazem přílišné úvahy, že i tyto humoresky zařadil Hašek do svých knih.

Bylo nutno podotknouti i tuto okolnost, abychom se mohli zcela věnovati chvále ostatní jeho tvorby, vzniknuvší ve chvílích smíchu a posvěcení.

Pantagruelský smích na jedné straně a kritický pohled do duší na druhé straně jest základem Haškovy tvorby. Jen někdy, málokdy, vyskytuje se u Haška první. Často však objevíme pod maskou šaška, jíž dívá se na svět a na lidi nejstřízlivější kritik.

Není tak negativní Haškova ironie, jak by se zdálo. Sbírka pronikavých pohledů do dnešní společnosti a do dnešních lidí odhaluje zcela jejích ledví. Málokdy ob stojí inteligent s doktorským diplomem či stohem akcií. Tím častěji však člověk prostý. Ob stojí i tehdy, zignorisuje-li Hašek jeho naivní, hloupé dobráctví, které je tak směšné ve shonu peněz.

Zmínili jsme se o masce šaška. I zde, v literatuře, neumí býti Hašek otevřený a schová se. Než, je to jen jeho přednost, protože tím spíše dovede podtrhnouti české chyby, kterými tolik oplýváme. Povrchní čtenář nenajde, leč vtip pro vtip. Leč ten, kdo se zamyslí, najde nesmírně vážné jádro v skořápce smíchu.

Ten dobrák Švejk! Naivní, ba pitomý až bůhbrání, dělá nesmrtelné kotrmelce. Kdo by v něm hledal všenárodní satiru na naše národnostní poměry ve světové válce? A kdo by nenašel tisíc stejných ze svých známých, kteří v menších rysech, méně blbě a méně vtipně realizovali staročeské přísloví »Kam vítr, tam plášť«, nahrazující nedostatek blbosti a vtipu — nadbytkem devotnosti a hloupé svědomitosti?

Hašek nemohl přijíti s gestem evangelisty. Pro něho byly ty osudy člověka příliš hloupé, viděl-li, jak se neumí vezprít. Nebylo třeba ukazovat cesty. Od toho byli zde jiní. On pouze zesměšňoval zbabělce a — truhlíky.

Nekřičel: Já jsem antimilitarista! nýbrž zesměšnil válku. Neřekl: Celá organizace rakouské armády nestála za nic. Ukázal to na jejích představitelích.

Snad to je důvodem toho, že nikdo z oficiálních kritiků neřekl dosud o Jaroslavu Haškovi slova: že buď jsou příliš krátkozrací (proč bychom říkali hloupí?), nebo příliš chytrí (vzpomínáte na opici, pohlédne-li do zrcadla?).

*

Byl stoik. Proto jsou stoické i jeho knihy. Ne najdeme v nich rozčilení, nenajdeme vášně. I Švejk je stoik, fatalista jako Hašek. Proto se kdesi objevilo i slovo »autobiografický román«. Ale jen stoicismus je Haškův, stejně jako všech těch lidí, kteří tvoří lid. Nikoli románových hrdinů, vyzdobených jencůž lacinými skleněnými perličkami rozpáleného idealismu a falešného altruismu. Je to povaha povozníků, nosičů, párkářů, hráčů-parlamentářů, obchodních agentů, zlodějů, malířů pokojů, kteří nebyli doposud hodni, aby si jich všiml český literát. Ten před nimi vždy přivřel oči, nepokládaje je za hodny svého olympského pohledu.

V nich Hašek objevil dobré jádro národa, revolucionáře psinou a činy, jediné pravé, bodré lidi, nenakažené povrchními frázemi politických schůzí. Objevil v nich charakter a srostl s nimi.

Proto se s nimi shledáme jak v knížce »Dobrý voják Švejk«, která vyšla již před válkou u Hejdy a Tučka, tak v »Trampotách pana Tenkráta«, v »Průvodci cizinců«, »Mém obchodu se psy«, které vyšly před válkou, ve válečných dvou svazcích »Dobrého vojáka Švejka«, které vyšly v době Haškova pobytu v legiích v Kijevě, i v knihách poválečných: »Třech mužích se žralokem«, »Dvou tuctech povídek«, v »Pepíčku Novým«, »Mírové konference« a konečně i v »Osudech dobrého vojáka Švejka«.

Kdyby nebyla doba tak zbabělá a úzkostlivá, byl by Hašek jmenován kritikou ryze českým básníkem. Leč jeho stoicismus a upřímný smích měl příliš mnoho ostnů, aby ho bylo zapomenuto. A tak nezbyvá, než chování kritiků nazvat pomstou mlčením.

Nedávno počaly vycházeti nákladem Adolfa Synka »Haškovy sebrané spisy«. Již nyní nutno však upozorniti na útok, který jimi je podnikán na mrtvého. Ani okolnost, že úvod napsal jeden z nejlepších přátel Jaroslava Haška, G. R. Opočenský, nezastře, že »Sebrané spisy« pod rouškou »osobních důvodů« míní Haška umlčeti tam, kde on pokládal za nutno promluvit.

»Samozřejmě«, píše v úvodě Gustav R. Opočenský, »že i politická satira nebyla výbojnému duchu Haškovu cizí. Bohužel, lze z těchto věcí jen nepatrný zlomek zachovati pro »Spisy« jednak

z důvodů osobních, jednak proto, že většina prací byla psána jako glosy k politickým událostem, které už dávno ztratily svůj význam a na které se už většina čtenářů ani nepamatuje.«

To tedy znamená, že ze Sebraných spisů budou vypuštěny téměř všechny politické satiry, různým lidem a stranám nepříjemné. Nepochybujeme, že motivem k této netaktnosti k »Sebraným spisům« a jejich mrtvému autorovi jest jen obchodní marklérství a strach, aby se proti nim nepostavil stranický tisk a neubral tím odběratelů. Může-li Viktor Dyk a Machar vydávati staré satiry beze strachu, že budou nečasové a že jejich objekt je zapomenut, proč by nebyly měly býti vydány Haškovy politické satiry, které jsou mnohem novější?

Neboť takto bude Jaroslav Hašek okleštěn na místě nejvážnějším.

